

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑμεΑ

Υλοποιώντας τη Σύμβαση των ΗΕ για τα
Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στον
Δήμο Ηρακλείου Κρήτης

Δήμος
Ηρακλείου

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πληροφορίες: Φανή Προβή, Αντωνία Παυλή

Αθήνα: 29.09.2023
Αρ. Πρωτ.: 1509

ΠΡΟΣ: κ. Β. Λαμπρινό, Δήμαρχο Ηρακλείου

ΚΟΙΝ: «Πίνακας Αποδεκτών»

ΘΕΜΑ: «Επιστολή ενημέρωσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ σχετικά με το Παραδοτέο «Υλοποιώντας τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στον Δήμο Ηρακλείου», στο πλαίσιο του Πακέτου Εργασίας 9 (Υπο-έργο 1 της Πράξης)»

Αξιότιμε κύριε Δήμαρχε,

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) - που αποτελεί τον τρίτοβάθμιο κοινωνικό και συνδικαλιστικό φορέα των ατόμων με αναπηρία και των οικογενειών τους στη χώρα και επίσημα αναγνωρισμένο δια του ν. 2430/96 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96) Κοινωνικό Εταίρο της ελληνικής Πολιτείας σε ζητήματα αναπηρίας- στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», υλοποιεί το Έργο «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας»¹, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την Ελλάδα.

Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι η παραγωγή έγκυρης πληροφόρησης, τεκμηρίωσης και επιστημονικής γνώσης για τα θέματα της αναπηρίας στην Ελλάδα, και η συμβολή στη διαμόρφωση πολιτικών που θα εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

¹ Εφεξής «Παρατηρητήριο»

Μέσω της επιστημονικής και ερευνητικής δραστηριότητας που αναπτύσσει το Παρατηρητήριο, συγκροτεί έναν επιστημονικό μηχανισμό για την παρακολούθηση και αξιολόγηση των πολιτικών για την αναπηρία υπό την οπτική των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως αυτά κατοχυρώνονται στη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)² και ταυτόχρονα αποτελεί μια κοιτίδα παραγωγής σύγχρονων θέσεων και προτάσεων εφαρμοσμένης πολιτικής για την αναπηρία.

Στο πλαίσιο των απαιτήσεων της Σύμβασης, τον Σεπτέμβριο του 2019 η Επιτροπή πρόεβη σε εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους ώστε να εξεταστεί ο βαθμός συμμόρφωσης του ελληνικού κράτους με τις διατάξεις της Σύμβασης. Απόρροια αυτού του εποικοδομητικού διαλόγου ήταν η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων της Επιτροπής προς την Ελλάδα, στις οποίες επισημάνθηκαν τα σημεία εκείνα όπου το ελληνικό κράτος όφειλε να εργαστεί περαιτέρω, στο πλαίσιο τήρησης των δεσμεύσεων, ύστερα από τη κύρωση της Σύμβασης. Η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων, σε συνδυασμό με τους διαρκείς αγώνες του αναπηρικού κινήματος, οδήγησαν το 2020 στην υιοθέτηση του πρώτου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, που παρά τις όποιες αδυναμίες του, αναμφισβήτητα θέτει πλέον τα ζητήματα της αναπηρίας στη βάση μιας ολιστικής εθνικής προσέγγισης.

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τοπικής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης, σχεδίασε και υλοποιεί τη **δράση ΠΕ9**, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία, Περιφέρειες και Δήμοι) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό, Περιφερειακό και Δημοτικό Επίπεδο».

Αξιοποιώντας την τεχνογνωσία και την πολυετή εμπειρία που η ΕΣΑμεΑ και το «Παρατηρητήριο» κατέχουν στα ζητήματα των πολιτικών για την αναπηρία, σκοπός της δράσης είναι να συνδράμει την κεντρική διοίκηση και αυτοδιοίκηση στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης στη χώρα, μέσω της εξειδίκευσης της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, στα πεδία αρμοδιοτήτων των εθνικών και τοπικών σημείων αναφοράς.

---

² Εφεξής «Σύμβαση»

Στο επίπεδο των Δήμων, βασική εκροή της δράσης αποτελεί το κείμενο που σας προωθούμε συνημμένο, το οποίο αποτελεί έναν περιεκτικό Οδικό Χάρτη με συστάσεις, οδηγίες και κατευθύνσεις για την ορθή ενσωμάτωση και εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής³ και των απαιτήσεων της Σύμβασης, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του Δήμου, μέσω της παροχής τεχνογνωσίας και πληροφόρησης για την ανάπτυξη τοπικών σχεδίων δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία κατά αντιστοιχία του Εθνικού Σχεδίου.

Η μεθοδολογική προσέγγιση για την εκπόνηση του «Οδικού Χάρτη», συνοψίζεται ως **«συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας» (disability mainstreaming)**.⁴ Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βάσει της οποίας: τα δικαιώματα, οι **ανάγκες και οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβάνονται**, ως αναπόσπαστο κομμάτι, στον **σχεδιασμό**, την **εφαρμογή**, την **παρακολούθηση** και **αξιολόγηση πολιτικών και προγραμμάτων** (σε **όλους** τους **πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς**), έτσι που τα άτομα με αναπηρία να ωφελούνται εξίσου, και να **επιτυγχάνεται η ισότιμη συμμετοχή** τους στην κοινωνία.

Η γενική αυτή προσέγγιση εξειδικεύεται σε τρεις αλληλοξαρτώμενες κατευθύνσεις.

- 1) Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, νομοθεσία, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα.
- 2) Θέσπιση και εφαρμογή στοχευμένων παρεμβάσεων ανά τομέα αρμοδιότητας με στόχο την άρση των εμποδίων και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία.
- 3) Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στο επίπεδο λειτουργίας του φορέα/οργανισμού (οργανωτικά και διοικητικά θέματα, κατανόηση της δικαιωματικής προσέγγισης από τη διοίκηση και το προσωπικό κ.α.)

³ Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στην [αγγλική γλώσσα](#) αλλά και στην [ελληνική γλώσσα](#) όπως μεταφράστηκαν ύστερα από πρωτοβουλία της ΕΣΑμΕΑ και του Παρατηρητήριου Θεμάτων Αναπηρίας της.

⁴ Στο **Παράρτημα Ι**, σσ. 78-82, μπορείτε να βρείτε μια παρουσίαση της έννοιας της «ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας» (disability mainstreaming).

Η μεθοδολογία υλοποίησης του παραδοτέου περιλαμβάνει διαφορετικές τεχνικές έρευνας, όπως έρευνα γραφείου, επεξεργασία διαθέσιμων δεδομένων και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης, επικοινωνία και λήψη ανατροφοδότησης από τα σημεία αναφοράς κ.α.

Ο Οδικός Χάρτης «**Υλοποιώντας τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στον Δήμο Ηρακλείου**» αποτελείται από 6 ενότητες και 2 παραρτήματα, το περιεχόμενο των οποίων έχει διαμορφωθεί ως εξής:

- Η **πρώτη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά το γενικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας αποτελούν οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας όπως αυτές απορρέουν από: την παράγραφο 6 του Άρθρου 21 του Συντάγματος, τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD), τον ν. 4488/2017, το κανονιστικό πλαίσιο ΕΔΕΤ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030», και την Agenda 2030.
- Η **δεύτερη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά το βασικό εθνικό θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.
- Η **τρίτη ενότητα** παρουσιάζει τις Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2019) προς τη χώρα μας αναφορικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης και τα σημεία στα οποία πρέπει να δοθεί προτεραιότητα την επόμενη περίοδο. Ειδικότερα, στην ενότητα έχουν ενσωματωθεί οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις που δύναται να εφαρμοστούν και σε αυτοδιοικητικό επίπεδο.
- Στην **τέταρτη ενότητα** έχουν αντιστοιχηθεί οι δεσμεύσεις της χώρας αναφορικά με υλοποίηση της Σύμβασης όπως αυτές περιγράφονται στις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής, με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης και με τους τομείς αρμοδιοτήτων του Δήμου, όπως αυτοί καθορίζονται στον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006
- Η **πέμπτη ενότητα** αποτυπώνει συνοπτικά την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία στον Δήμο Ηρακλείου.

- Η **έκτη ενότητα** αποσκοπεί να αποτελέσει έναν αναλυτικό Οδηγό για την εκπόνηση ενός Τοπικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στον Δήμο Ηρακλείου. Στην υπο-ενότητα 6.1.5. έχει αποτυπωθεί ένα βασικό πλαίσιο αξόνων, στόχων και προτεινόμενων δράσεων για τον Δήμο, λαμβάνοντας υπόψη το θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία και την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία όπως αυτή προκύπτει από τα δεδομένα που επεξεργάστηκε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.
- **Παράρτημα I:** Η συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας (Disability Mainstreaming).
- **Παράρτημα II:** Συμπεριληπτική γλώσσα για την αναπηρία.

Μέσω αυτής της δράσης, ευελπιστούμε να συμβάλουμε στο κρίσιμο έργο που καλείται να διαδραματίσει ο Δήμος σας σχετικά με την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στη Αθήνα και να εδραιώσουμε, σε συνέχεια και του Πρωτοκόλλου Συνεργασίας που έχουμε συνάψει το 2020, μια σταθερή συνεργασία μαζί σας, για την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων της χώρας στα ζητήματα της αναπηρίας.

Με εκτίμηση

Ο Πρόεδρος

Ο Γεν. Γραμματέας

Ι. Βαρδακαστάνης

Β. Κούτσιανος

Πίνακας Αποδεκτών:

- κα Μ. Κορναράκη, Σημείο Αναφοράς Δήμου Ηρακλείου
- κα Γ. Τσαφή – Σημείο Αναφοράς Δήμου Ηρακλείου

Συνημμένα:

- Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2023) – Υλοποιώντας τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στον Δήμο Ηρακλείου (Συνοδευτικό Αρχείο)

Προσβάσιμο αρχείο Microsoft Word (*.docx)

Το παρόν αρχείο ελέγχθηκε με το εργαλείο **Microsoft Accessibility Checker** και δε βρέθηκαν θέματα προσβασιμότητας. Τα άτομα με αναπηρία δε θα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάγνωσή του.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑμεΑ

Υλοποιώντας τη Σύμβαση των ΗΕ για τα
Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες στον
Δήμο Ηρακλείου Κρήτης

Δήμος
Ηρακλείου

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή: Η Δράση ΠΕ9 του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ	4
Ο Οδικός Χάρτης	4
Μεθοδολογία Υλοποίησης	4
Η δομή και το Περιεχόμενο του Οδικού Χάρτη	5
1 Το Πλαίσιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία	7
1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας	7
1.2 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)	7
1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)	7
1.4 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)	10
1.5 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ	12
1.6 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων	12
1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030»	13
1.8 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη	14
2 Εθνικό Θεσμικό Πλαίσιο	17
2.1 Αρχή της ισότητας και μη διάκρισης λόγω αναπηρίας ή/και χρόνιας πάθησης	17
2.2 Φυσική και ηλεκτρονική προσβασιμότητα	19
3 Οι Συστάσεις Προς τη Χώρα Από την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες	23
4 Από τις Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και η Εμπλοκή των Δήμων στην Υλοποίηση του	36
5 Ο δήμος Ηρακλείου και τα Άτομα με Αναπηρία	52
5.1 Γενικά χαρακτηριστικά του δήμου και της περιφέρειας	52
5.2 Στατιστική εκτίμηση πληθυσμού των ατόμων με αναπηρία στον Δήμο Ηρακλείου	54
6 Οδηγός για την Ανάπτυξη Ενός Δημοτικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία	60

6.1 Περιεχόμενα σχεδίου δράσης	60
6.1.1 Σκοπός και στόχοι	60
6.1.2 Βασικές κατευθυντήριες αρχές	61
6.1.3 Θεσμικό πλαίσιο	64
6.1.4 Καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης	64
6.1.5 Άξονες προτεραιότητας, ειδικοί στόχοι και δράσεις	65
6.1.6 Χρονοδιαγράμματα, πόροι, δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης	75
6.1.7 Εργαλεία Υλοποίησης.....	75
6.1.8 Δημοσιότητα και προβολή.....	76
Παράρτημα I: Η Συμπερίληψη της Διάστασης της Αναπηρίας (Disability Mainstreaming).....	78
Παράρτημα II: Συμπεριληπτική Γλώσσα για την Αναπηρία	83

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΔΡΑΣΗ ΠΕ9 ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑΜΕΑ

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής, περιφερειακής και τοπικής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη **δράση ΠΕ9**, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία, Περιφέρειες και Δήμοι) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό, Περιφερειακό και Δημοτικό Επίπεδο».

Σκοπός της δράσης είναι να συνδράμει την πολιτεία στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης στη χώρα σε εθνικό και τοπικό επίπεδο μέσω της εξειδίκευσης της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, στα πεδία αρμοδιοτήτων των κεντρικών και επιμέρους σημείων αναφοράς.

Ο ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Βασική εκροή της δράσης αποτελεί το ανά χείρας κείμενο, που επιχειρεί να αποτελέσει έναν περιεκτικό Οδικό Χάρτη με συστάσεις, οδηγίες και κατευθύνσεις για την ορθή ενσωμάτωση και εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής¹ και των απαιτήσεων της Σύμβασης, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του Δήμου.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η μεθοδολογική προσέγγιση για την εκπόνηση του «Οδικού Χάρτη» στη δράση αυτή, συνοψίζεται ως **«συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας» (disability mainstreaming)**.² Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βάσει της οποίας: τα δικαιώματα, οι **ανάγκες και οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβάνονται**, ως αναπόσπαστο κομμάτι, στον **σχεδιασμό**, την **εφαρμογή**, την **παρακολούθηση** και **αξιολόγηση πολιτικών και προγραμμάτων** (σε όλους τους **πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς**), έτσι που τα άτομα με αναπηρία να ωφελούνται εξίσου, και να **επιτυγχάνεται η ισότιμη συμμετοχή** τους στην κοινωνία.

¹ Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στην [αγγλική γλώσσα](#) αλλά και στην [ελληνική γλώσσα](#) όπως μεταφράστηκαν ύστερα από πρωτοβουλία της ΕΣΑμεΑ και του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της.

² Στο **Παράρτημα I**, σσ. 78-82 μπορείτε να βρείτε μια παρουσίαση της έννοιας της «συμπερίληψης της διάστασης της αναπηρίας» (disability mainstreaming).

Η γενική αυτή προσέγγιση εξειδικεύεται σε τρεις διακριτές και αλληλοξαρτώμενες κατευθύνσεις.

- 1) Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, νομοθεσία, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα.
- 2) Θέσπιση και εφαρμογή στοχευμένων παρεμβάσεων ανά τομέα αρμοδιότητας με στόχο την άρση των εμποδίων και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία.
- 3) Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στο επίπεδο λειτουργίας του φορέα/οργανισμού (οργανωτικά και διοικητικά θέματα, κατανόηση της δικαιωματικής προσέγγισης από τη διοίκηση και το προσωπικό κ.α.)

Η μεθοδολογία υλοποίησης περιλαμβάνει διαφορετικές τεχνικές έρευνας, όπως:

- ↪ έρευνα γραφείου,
- ↪ επεξεργασία διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης ανά τομέα/Περιφέρεια,
- ↪ επικοινωνία και λήψη ανατροφοδότησης από τα αρμόδια σημεία αναφοράς.

Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

- Η **πρώτη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά το γενικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας αποτελούν οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας όπως αυτές απορρέουν από: την παράγραφο 6 του Άρθρου 21 του Συντάγματος, τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)³, τον ν. 4488/2017, το κανονιστικό πλαίσιο ΕΔΕΤ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030», και την Agenda 2030.
- Η **δεύτερη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά το βασικό εθνικό θεσμικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.
- Η **τρίτη ενότητα** παρουσιάζει τις Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2019)⁴ προς τη χώρα μας αναφορικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης και τα σημεία στα οποία πρέπει να δοθεί προτεραιότητα την επόμενη περίοδο. Ειδικότερα, στην ενότητα έχουν

³ Εφεξής «Σύμβαση»

⁴ Εφεξής «Επιτροπή των ΗΕ»

ενσωματωθεί οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις που δύναται να εφαρμοστούν και σε αυτοδιοικητικό επίπεδο.

- Στην **τέταρτη ενότητα** έχουν αντιστοιχηθεί οι δεσμεύσεις της χώρας αναφορικά με την υλοποίηση της Σύμβασης, όπως αυτές περιγράφονται στις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής, με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης και με τους τομείς αρμοδιοτήτων του Δήμου, όπως αυτοί καθορίζονται **στον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων ν.3463/2006**. Επίσης στην ενότητα αυτή καθορίζονται σε ενδεικτικό επίπεδο οι αρμόδιες διευθύνσεις, τμήματα και οργανισμοί του δήμου που εμπλέκονται στην υλοποίηση των απαιτήσεων, βάσει του Οργανισμού Εσωτερικών Υπηρεσιών κάθε δήμου.
- Η **πέμπτη ενότητα** συνοψίζει με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία στον Δήμο Ηρακλείου, καθώς και στο ευρύτερο γεωγραφικό περιβάλλον της περιφέρειας Κρήτης.
- Η **έκτη ενότητα** αποσκοπεί να αποτελέσει έναν Οδηγό για την εκπόνηση ενός Τοπικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία στον Δήμο Ηρακλείου. Στην υπο-ενότητα 6.1.5. έχει αποτυπωθεί ένα βασικό πλαίσιο αξόνων, στόχων και προτεινόμενων δράσεων για τον Δήμο, λαμβάνοντας υπόψη το θεσμικό πλαίσιο για την αναπηρία και την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία όπως αυτή προκύπτει από τα δεδομένα που επεξεργάστηκε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας.

1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας

Σύμφωνα με την παράγραφο 6 του Άρθρου 21 του Συντάγματος της Ελλάδας,

Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

1.2 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)

Η σημασία και ο αντίκτυπος της Σύμβασης, που κυρώθηκε από την ελληνική πολιτεία με τον ν. 4074/2012, στην πολιτική για την αναπηρία είναι καθοριστική. Η Σύμβαση αποτέλεσε τη θεσμική αποτύπωση της μεταστροφής παραδείγματος στα ζητήματα της αναπηρίας σηματοδοτώντας τη μετάβαση από την παρωχημένη ιατροκεντρική και φιλανθρωπική αντίληψη, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Η Σύμβαση αναγνωρίζει τα άτομα με αναπηρία ως ενεργά υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες και δεσμεύει τα κράτη να άρουν όλα τα εμπόδια που αυτά αντιμετωπίζουν ώστε να διασφαλιστεί και να προαχθεί η πλήρης υλοποίηση των δικαιωμάτων τους, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Η Σύμβαση, πέραν του ότι επαναδιατυπώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες υπό την οπτική των ατόμων με αναπηρία, διαφέρει επίσης από άλλες Συμβάσεις δικαιωμάτων ως προς το ότι αποδίδει ιδιαίτερα βαρύτητα στην εθνική εφαρμογή και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής της από τα Κράτη-Μέλη.

1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)

Στη χώρα μας, με το Δ' μέρος του ν. 4488/2017 εξειδικεύονται οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εθνική εφαρμογή της Σύμβασης.

Κατευθυντήριες διατάξεις:

Σύμφωνα με **το άρθρο 61 του ν. 4488/2017**, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, και ειδικότερα υποχρεούται:

- Να αφαιρεί εμπόδια κάθε είδους.
- Να τηρεί τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητάς τους.
- Να παρέχει, όπου απαιτείται, εύλογες προσαρμογές υπό τη μορφή εξατομικευμένων και κατάλληλων τροποποιήσεων και ρυθμίσεων.

- Να απέχει από πρακτικές, κριτήρια και συμπεριφορές που συνεπάγονται διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.
- Να προάγει με θετικά μέτρα την ισότιμη συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων στον τομέα της αρμοδιότητάς/δραστηριότητάς τους.

Ειδικότερα, **τα διοικητικά όργανα και οι αρχές**, σύμφωνα με το **άρθρο 62**,⁵ απαιτείται να εντάσσουν τη διάσταση της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα της αρμοδιότητάς τους με στόχο την εξάλειψη, αποκατάσταση και αποτροπή ανισοτήτων μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρίες.

Για το σκοπό αυτό:

- Υποβάλλουν εκθέσεις στα οικεία σημεία αναφοράς του άρθρου 71 σχετικά με τις δράσεις, τα μέτρα και τα προγράμματα που υιοθετούν για την επίτευξη της ισότητας των ατόμων με αναπηρία.
- Υιοθετούν ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες ώστε να καθίσταται δυνατή η μέτρηση και η αξιολόγηση της συμπερίληψης της διάστασης της αναπηρίας.
- Συλλέγουν και τηρούν επιμέρους στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία ως προς τους τομείς ευθύνης τους.

Με το **άρθρο 63** θεσμοθετείται η υποχρέωση των διοικητικών οργάνων και αρχών να τηρούν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού διοικητικών προϊόντων, περιβαλλόντων και υπηρεσιών καθώς και να παρέχουν εύλογες προσαρμογές.

Με το **άρθρο 64**, τα διοικητικά όργανα και οι αρχές υποχρεούνται να μεριμνήσουν για την πρόσβαση στο φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους (σε συνήθειες αλλά και έκτακτες συνθήκες)

Με το **άρθρο 65** ορίζεται η υποχρέωση των διοικητικών αρχών να παρέχουν στα συναλλασσόμενα άτομα με αναπηρία προσβάσιμα μέσα και τρόπους επικοινωνίας. Επιπροσθέτως αναγνωρίζεται η ελληνική νοηματική γλώσσα ως ισότιμη με την ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή Braille ως ο τρόπος γραφής των τυφλών Ελλήνων πολιτών.

⁵ Με κοινή απόφαση των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών κατόπιν συνεργασίας με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης εξειδικεύονται οι υπόχρεοι φορείς, οι διαδικασίες υλοποίησης καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

Με το **άρθρο 66** «Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα δικαιωμάτων ατόμων με αναπηρία»⁶ προβλέπεται η ενημέρωση, η εκπαίδευση και η ευαισθητοποίηση των στελεχών του δημοσίου σε θέματα που άπτονται των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία. Ειδικότερα, όπως προβλέπεται στην παράγραφο 1:

1. Τα **διοικητικά όργανα και οι αρχές ενημερώνουν και ευαισθητοποιούν το προσωπικό, τους συναλλασσόμενους και τους αποδέκτες των υπηρεσιών τους σχετικά με τα δικαιώματα των [ατόμων με αναπηρία]⁷ και τον καθολικό σχεδιασμό.** Με κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης και Διοικητικής Ανασυγκρότησης, ύστερα από δημόσια διαβούλευση με αναγνωρισμένες αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος, με άτομα και με ομάδες ατόμων που έχουν εύλογο ενδιαφέρον για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, εξειδικεύονται οι τρόποι ενημέρωσης, τα εργαλεία και τα μέσα ευαισθητοποίησης, καθώς και το περιεχόμενο των παρεμβάσεων για την υλοποίηση του περιεχομένου της παρούσας παραγράφου.

Με το **άρθρο 68** επίσης, **θεσμοθετείται η ανάλυση συνεπειών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία κατά την νομοπαραγωγική διαδικασία,** καθώς και η υποχρέωση του ελληνικού στατιστικού συστήματος για παραγωγή επίσημων στατιστικών για τα άτομα με αναπηρία, σε διαβούλευση με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ.

Οι οργανωτικές διατάξεις του ν.4488/2017 προβλέπουν ότι:

Ο **Υπουργός Επικρατείας**, αρμόδιος για τη συνοχή του κυβερνητικού έργου, ορίζεται ως **Συντονιστικός Μηχανισμός** σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης (**άρθρο 69**).

Η **Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** ορίζεται ως **Κεντρικό Σημείο Αναφοράς** για θέματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή της Σύμβασης (**άρθρο 70**).

⁶ Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να τονίσουμε ότι παρά το γεγονός ότι στον τίτλο του άρθρου υπάρχει το ακρωνύμιο «ΑμεΑ» ώστε να αναφερθεί στα άτομα με αναπηρία επιλέξαμε να το αντικαταστήσουμε με το «άτομα με αναπηρία».

⁷ Βλ. υποσημείωση 6

Τα **Επιμέρους Σημεία Αναφοράς** για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης (**άρθρο 71**) καθορίζονται σε επίπεδο υπουργείων, περιφερειών και δήμων. Ειδικότερα, ως προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Δήμων, ορίζεται ως Σημείο Αναφοράς ο Δήμαρχος για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης σε τοπικό επίπεδο. Με απόφαση του/της Δημάρχου οι αρμοδιότητες του Σημείου Αναφοράς μπορεί να μεταβιβασθούν σε οργανική μονάδα επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης, Διεύθυνσης ή Τμήματος.

Βάσει του νόμου, οι αρμοδιότητες των Σημείων Αναφοράς αφορούν την παρακολούθηση υλοποίησης των υιοθετούμενων κατ' εφαρμογή της Σύμβασης δημόσιων πολιτικών στα οικεία Υπουργεία και στους εποπτευόμενους από αυτά φορείς, την προώθηση στο Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70, προτάσεων και νομοθετικών ρυθμίσεων βέλτιστης εφαρμογής της Σύμβασης, τη σύνταξη ετήσιων εκθέσεων προόδου και την προώθηση δημόσιας διαβούλευσης για τα ως άνω θέματα.

Με το **άρθρο 72** θεσμοθετείται το **πλαίσιο για την προαγωγή της Σύμβασης** που αποτελείται από τον **Συνήγορο του Πολίτη** ο οποίος **υποχρεούται να τελεί σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ)** ως **ανεξάρτητο μηχανισμό της κοινωνίας των πολιτών**.

1.4 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα στάδια εφαρμογής των ΕΔΕΤ, αποσκοπεί στην εξάλειψη των ανισοτήτων και στην **προώθηση της ισότητας** μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, καθώς και στην **καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω** φύλου, φυλής, εθνότητας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, **αναπηρίας**, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), του άρθρου 10 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία**.

Πιο συγκεκριμένα σύμφωνα με το **Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021**⁸ για τον καθορισμό

⁸ Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και

κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων», προβλέπονται τα ακόλουθα:

α) στην **παρ. 3 του άρθρου 9 «Οριζόντιες αρχές»**, αναφέρεται ότι **«Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψουν κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού κατά την προετοιμασία, υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων, καθώς και κατά την υποβολή των σχετικών εκθέσεων. Ειδικότερα, η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της υλοποίησης των προγραμμάτων»**,

β) στην **παρ. 1 του άρθρου 73 «Επιλογή πράξεων από τη Διαχειριστική Αρχή»**, αναφέρεται ότι **«Για την επιλογή των πράξεων, η διαχειριστική αρχή καταρτίζει και εφαρμόζει κριτήρια και διαδικασίες που δεν εισάγουν διακρίσεις, είναι διαφανή, εξασφαλίζουν την πρόσβαση από άτομα με αναπηρίες, διασφαλίζουν την ισότητα των φύλων, και λαμβάνουν υπόψη τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το άρθρο 11 και το άρθρο 191 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ.»**.

γ) στο **Παράρτημα III** περιλαμβάνεται i) ο **οριζόντιος αναγκαίος πρόσφορος όρος** που αφορά στην **επαλήθευση της συμμόρφωσης των πράξεων με τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης**, στον οποίο προβλέπεται η απαγόρευση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας καθώς και η εφαρμογή μέτρων που εξασφαλίζουν στα άτομα με αναπηρία την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική συμπερίληψη τους καθώς και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή και ii) ο **οριζόντιος αναγκαίος πρόσφορος όρος που αφορά στην εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σε εθνικό επίπεδο**,

δ) στο **Παράρτημα IV** περιλαμβάνονται **θεματικοί αναγκαίοι πρόσφοροι όροι που σχετίζονται είτε άμεσα είτε έμμεσα με τα άτομα με αναπηρία**, όπως είναι

το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EL>

αυτοί που αναφέρονται στην **ύπαρξη εθνικού στρατηγικού πλαισίου πολιτικής** για την **κοινωνική ένταξη** και τη **μείωση της φτώχειας**, για την **υγεία** και τη **μακροχρόνια περίθαλψη**, για τις **ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης**, για την **ισότητα των φύλων**, για το **σύστημα εκπαίδευσης και κατάρτισης** κ.λπ.

Επιπρόσθετα, **τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία**, και ειδικότερα η **προσβασιμότητα**, ενισχύονται περαιτέρω με τη συμπερίληψη στον ως άνω Κανονισμό ειδικού οριζόντιου αναγκαίου πρόσφορου όρου (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού) για την «Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σύμφωνα με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου».

1.5 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ⁹

Η διακήρυξη του **Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ**, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009, επιβεβαιώνει -λαμβάνοντας υπόψη τις αρμοδιότητες και τις δράσεις της ΕΕ, καθώς και την αρχή της επικουρικότητας- τα δικαιώματα που προκύπτουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές διεθνείς υποχρεώσεις των χωρών της ΕΕ, τη σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, τους κοινωνικούς χάρτες που έχουν ψηφιστεί από την ΕΕ και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο χάρτης, παρέχοντας διαφάνεια και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ. Μάλιστα, το **άρθρο 26** του Χάρτη, εστιάζει στην **ένταξη των ατόμων με αναπηρία** τονίζοντας ότι αυτά **πρέπει να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο**.

1.6 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Το 2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακήρυξαν τον **Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων** ως την «**πυξίδα**» για το **σχεδιασμό των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών**. Συγκεκριμένα, η **Αρχή 17 «Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία»** προβλέπει ότι:

«τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα σε εισοδηματική στήριξη που διασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση, υπηρεσίες που τους επιτρέπουν να

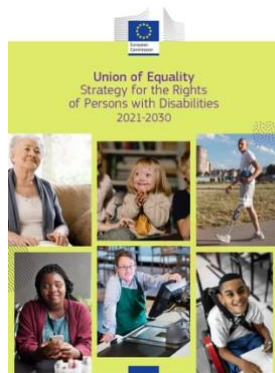
⁹ Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l3350i&from=EL>

συμμετέχουν στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία, και εργασιακό περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.»¹⁰

1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030»

Σε συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020 που έθεσε τις βάσεις για την άρση των εμποδίων και των αποκλίσεων που βιώνουν 87 εκ. Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την άνοιξη του 2021 τη **νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030**.¹¹ Η νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία προτείνει την **ανάληψη συντονισμένων δράσεων σε εθνικό και σε ενωσιακό επίπεδο** -με την ΕΕ είτε να μοιράζεται την αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη της είτε να έχει υποστηρικτικό ρόλο, προς την περαιτέρω άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία- στοχεύοντας στην περαιτέρω εφαρμογή της Αρχής 17 «Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία» του Ευρωπαϊκού Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων.¹² Στην **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030** έχουν συμπεριληφθεί ένα **σύνολο δράσεων και εμβληματικών πρωτοβουλιών από όλα τα πεδία πολιτικής** που αφορούν τα άτομα με αναπηρία. Ειδικότερα, οι δράσεις και οι πρωτοβουλίες που έχουν συμπεριληφθεί στη Στρατηγική έχουν ταξινομηθεί στους ακόλουθους τέσσερις άξονες:

- I) Προσβασιμότητα - Ένας παράγοντας διευκόλυνσης της άσκησης των δικαιωμάτων, της αυτονομίας και της ισότητας
- II) Απόλαυση των δικαιωμάτων της ΕΕ.
- III) Αξιοπρεπής ποιότητα ζωής και ανεξάρτητη διαβίωση
- IV) Ίση πρόσβαση και μη διάκριση

Πιο συγκεκριμένα, ο **άξονας I** εστιάζει σε **δράσεις γύρω από την προσβασιμότητα**, αντιμετωπίζοντάς την ως ένα **παράγοντα κλειδί** για την **πλήρη άσκηση και απόλαυση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία**, της **αυτονομίας** τους και της **ισότητάς** του με του πολίτες χωρίς αναπηρία. Στον **άξονα II** «Απόλαυση των δικαιωμάτων της ΕΕ» έχουν συμπεριληφθεί **δράσεις που**

¹⁰ Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι διαθέσιμος στο: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el

¹¹ Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030 είναι διαθέσιμη στα ελληνικά στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

¹² Βλ. Ενότητα 1.5 του παρόντος αρχείου.

αφορούν στην **ελεύθερη κυκλοφορία και διαμονή των πολιτών της ΕΕ με αναπηρία** όπως και στην **ενίσχυση της συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στη δημοκρατική διαδικασία**. Η δημιουργία και χορήγηση της *Ευρωπαϊκής Κάρτας Αναπηρίας*¹³ σε όλους της Ευρωπαίους πολίτες με αναπηρία που τη δικαιούνται μέχρι τα τέλη του 2023 και η αναγνώριση της από όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ αποτελεί παράδειγμα εμβληματικής πρωτοβουλίας της Στρατηγικής.¹⁴

Δράσεις που αφορούν στη **διαβίωση στην κοινότητα** και την **ανεξάρτητη διαβίωση**, την **ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων για νέες θέσεις απασχόλησης**, την **ενίσχυση της πρόσβασης σε ποιοτικές και βιώσιμες θέσεις εργασίας** και την **πρόσβαση στην κοινωνική προστασία** έχουν **συμπεριληφθεί** στον **άξονα III «Αξιοπρεπής ποιότητα ζωής και ανεξάρτητη διαβίωση»** της Στρατηγικής. Τέλος, ο **άξονας IV «Ίση πρόσβαση και μη διάκριση»** προβλέπει **δράσεις που αφορούν**, μεταξύ άλλων, **στην πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία**: στη **δικαιοσύνη**, την **υγεία**, την **κοινωνική προστασία**, την **εκπαίδευση**, τον **πολιτισμό**, τον **τουρισμό** και τον **αθλητισμό**.

1.8 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη

Η **Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη**,¹⁵ για την εφαρμογή της οποίας έχει δεσμευτεί η χώρα μας, προάγει μεταξύ άλλων τον **καθολικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της μη διάκρισης**. Η Ατζέντα 2030 δεσμεύεται ότι θα ενισχύσει εκείνα τα άτομα ή κοινωνικές ομάδες που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα:

Ο **Στόχος 4 της Ατζέντας 2030 «Ποιοτική Εκπαίδευση»** αποσκοπεί στην εξασφάλιση **συμπεριληπτικής, ισότιμης και ποιοτικής εκπαίδευσης** για όλους και σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης, σηματοδοτώντας τη μετατόπιση των πολιτικών

¹³ Η Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας λειτούργησε από το 2016 μέχρι το 2019 σε πιλοτική φάση. Στην πιλοτική φάση συμμετείχαν οχτώ ευρωπαϊκές χώρες: Βέλγιο, Εσθονία, Ιταλία, Κύπρος, Μάλτα, Ρουμανία, Σλοβενία και Φινλανδία. Στόχος της ΕΕ, όπως αυτή αποτυπώνεται στην Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030 είναι η καθολική της εφαρμογή σε όλες τα κράτη-μέλη της ΕΕ μέχρι το τέλος του 2023.

¹⁴ Η Ευρωπαϊκή Κάρτα Αναπηρίας έχει σαν στόχο να άρει τα εμπόδια των ευρωπαίων πολιτών με αναπηρία στην απόλαυση του δικαιώματος τους στη διακίνηση, όπως προβλέπεται από το άρθρο 26 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και του άρθρου 20 της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.

¹⁵ Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι διαθέσιμη στο: <https://unric.org/el/17-στοχοι-βιωσιμησ-αναπτυξης/>

προτεραιοτήτων σε ζητήματα ποιότητας και ισότητας στην παρεχόμενη εκπαίδευση. Ο στόχος εστιάζει στην **εξασφάλιση ίσης πρόσβασης στην εκπαίδευση για τις ευάλωτες ομάδες, και για τα άτομα με αναπηρία**. Επίσης, ο στόχος αφορά στην **αναβάθμιση των εκπαιδευτικών υποδομών και εγκαταστάσεων**, ώστε να είναι **προσαρμοσμένες και προσβάσιμες σε όλα τα παιδιά και τα άτομα με αναπηρία**, εξασφαλίζοντας εκπαιδευτικά ασφαλή, μη-βίαια και αποτελεσματικά περιβάλλοντα μάθησης για όλους.

Ο **Στόχος 8** της Ατζέντας 2030 «**Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη**», επικεντρώνεται στην **προώθηση μιας βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς οικονομικής ανάπτυξης**. Ειδικότερα, για τα άτομα με αναπηρία, ο **Στόχος 8** αποσκοπεί στην «**επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπών θέσεων εργασίας** για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες, συμπεριλαμβανομένων των νέων ανθρώπων και των **ατόμων με αναπηρία**, καθώς και εξασφάλιση της ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας».¹⁶

Η κοινωνική και πολιτική ένταξη όλων των πολιτών ανεξάρτητα από την ηλικία, το φύλο, την αναπηρία, τη φυλή, την εθνικότητα, την καταγωγή, τη θρησκεία, την οικονομική ή/και οποιαδήποτε άλλη κατάσταση είναι μια διάσταση που αποτυπώνεται στην Ατζέντα 2030 για την Βιώσιμη Ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, ο **Στόχος 10** «**Λιγότερες Ανισότητες**» επικεντρώνεται στην καταπολέμηση των υπαρχουσών ανισοτήτων που υπάρχουν στο κοινωνικό-οικονομικό-πολιτικό πλαίσιο σε κάθε χώρα αλλά και μεταξύ των διαφορών χωρών. Ειδικότερα, ο **υπο-στόχος 10.2** αποσκοπεί στην «**ενδυνάμωση και προαγωγή της κοινωνικής [...] και πολιτικής ένταξης όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας ή οικονομικής ή άλλης κατάστασης**», ο **υπο-στόχος 10.3** αποσκοπεί στη «**διασφάλιση των ισότιμων ευκαιριών και μείωση των αποτελεσμάτων των ανισοτήτων, μέσω [...] της εξάλειψης νόμων, πολιτικών και πρακτικών που επιτρέπουν διακρίσεις, και της προαγωγής [...] κατάλληλων νομοθεσιών, πολιτικών και δράσεων [για τη μείωση των ανισοτήτων]**», και, τέλος, ο **υπο-στόχος 10.4** εστιάζει στην «**υιοθέτηση πολιτικών [...] και πολιτικών κοινωνικής προστασίας και προοδευτική επίτευξη μεγαλύτερης ισότητας**».¹⁷

Οι **πόλεις και οι κοινότητες** στις οποίες διαβιούν οι πολίτες με ή χωρίς αναπηρία **αποτελούν σημαντικούς κόμβους εμπορίου, πολιτισμού, παραγωγικότητας, επιστήμης, κοινωνικής αλλαγής και ανταλλαγής ιδεών** συμβάλλοντας στην

¹⁶ Ο. π.

¹⁷ Ο. π.

οικονομική και κοινωνική πρόοδο των πολιτών τους. Η **συνεχής δημιουργία θέσεων εργασίας** και η **προαγωγή της ευημερίας των πόλεων** είναι μερικές από τις **προκλήσεις** με τις οποίες **έρχονται αντιμέτωπες οι πόλεις των σύγχρονων κοινωνιών**. Ο **Στόχος 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες»** επικεντρώνεται

στην **μετατροπή των πόλεων και των κοινοτήτων σε πόλεις και κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς, που θα είναι ασφαλείς στους πολίτες τους και βιώσιμες**. Ειδικότερα, ο **υπο-στόχος 11.1**, αποσκοπεί ότι **μέχρι το 2030** ότι **θα έχει διασφαλιστεί η πρόσβαση όλων των πολιτών «σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες, και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών»**, ο **υπο-στόχος 11.2**, αποσκοπεί ότι **μέχρι το 2030** θα έχει **διασφαλιστεί η «παροχή ασφαλών, προσιτών, προσβάσιμων και βιώσιμων συστημάτων μεταφοράς για όλους, βελτίωση της ασφάλειας των δρόμων, κυρίως μέσω της επέκτασης των δημόσιων συγκοινωνιών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες εκείνων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, όπως είναι οι γυναίκες, τα παιδιά, τα άτομα με αναπηρίες και οι ηλικιωμένοι»**. Τέλος, ο **υπο-στόχος 11.7**, αποσκοπεί στην **«παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία»**.¹⁸

Σημείο κλειδί για την επίτευξη των Στόχων της Agenda 2030 αποτελεί η **συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων, των τοπικών αρχών, του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών**. **Απαραίτητο στοιχείο στη διαμόρφωση** αυτών των **συνεργασιών** -τόσο σε παγκόσμιο όσο σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο- είναι η **δόμηση τους σε ένα πλαίσιο αρχών, αξιών, κοινού οράματος και στόχων** που θα **τοποθετούν** τόσο όλους **τους πολίτες** όσο και τον **πλανήτη** στο **κέντρο** αυτών. Στο πλαίσιο της ενίσχυσης της συνεργασίας μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών -συμπεριλαμβανομένων και των ατόμων με αναπηρία μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργάνωσεων- ιδιαίτερο ρόλο έχει και η συλλογή και διαθεσιμότητα ποσοτικών και ποιοτικών στοιχείων. Ειδικότερα, **επιδίωξη του υπο-στόχου 17.18** αποτελεί η συλλογή **«δεδομένων υψηλής ποιότητας, έγκαιρων και αξιόπιστων δεδομένων, διαχωρισμένων κατά εισόδημα, φύλο, ηλικία, φυλή, εθνικότητα, μεταναστευτικό στάτους, αναπηρία, γεωγραφική τοποθεσία και άλλα χαρακτηριστικά που σχετίζονται με τα εκάστοτε εθνικά πλαίσια»**.¹⁹

¹⁸ Ο. π.

¹⁹ Ο. π.

2 ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Στην Ελλάδα έχει διαμορφωθεί ένα ικανοποιητικό εθνικό θεσμικό πλαίσιο που η ορθή εφαρμογή του δύναται να συμβάλει στην υλοποίηση των απαιτήσεων της Σύμβασης. Δυο κεντρικοί άξονες για την υλοποίηση των απαιτήσεων της Σύμβασης αποτελούν η προσβασιμότητα -φυσική, δομική και ηλεκτρονική- και η αρχή της ισότητας και μη διάκρισης. Στη συνέχεια της παρούσας ενότητας παρουσιάζεται το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο που αφορά αυτούς τους δυο άξονες.

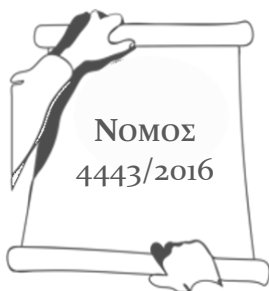
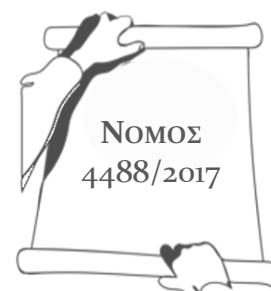
2.1 Αρχή της ισότητας και μη διάκρισης λόγω αναπηρίας ή/και χρόνιας πάθησης

Κύρωση της Σύμβασης των ΗΕ για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες και του Προαιρετικού Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες

Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (Convention on the Rights of Persons with Disabilities) έχει σαν σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και της αξιοπρέπειάς τους. Η Σύμβαση αποτελεί το πλέον πρόσφατο και σημαντικό κείμενο σε διεθνές επίπεδο που αναφέρεται στα θεμελιώδη δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Η Ελλάδα αρχικά υπέγραψε τη Σύμβαση στις 30 Μαρτίου 2007 και στη συνέχεια την κύρωσε στις 31 Μαΐου 2012 με το νόμο 4074/2012 (Αρ. ΦΕΚ 88 Α' /11.04.2012).

Συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις Δημοσίου και λοιπές ασφαλιστικές διατάξεις, ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων, δικαιώματα ατόμων με αναπηρίες και άλλες διατάξεις (Αρ. ΦΕΚ Α' 137/13.09.2017) - «Μέρος Δ', Κατευθυντήριες - Οργανωτικές διατάξεις υλοποίησης της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες» (ιδίως δε τα άρθρα 61-67).²⁰

Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής, της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία και της Οδηγίας 2014/54/ ΕΕ περί μέτρων που

²⁰ Βλ. επίσης την ενότητα 1.2 «Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)», σσ. 7-12 του παρόντος αρχείου

διευκολύνουν την άσκηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων στο πλαίσιο της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων

Ο ν. 4443/2017 (ΦΕΚ Α 232/09.12.2016) ενσωματώνει στο ελληνικό νομικό πλαίσιο τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες 2000/43/ΕΚ περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής και της Οδηγίας 2000/78/ΕΚ για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία. Σύμφωνα με τον **ν. 4443/2016, οι διακρίσεις λόγω αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης όπως και η άρνηση εύλογων προσαρμογών απαγορεύονται**. Ειδικότερα, το άρθρο 2 του ν. 4443/2016 αναφέρεται στα ήδη των διακρίσεων τα οποία και απαγορεύονται στο πεδίο της απασχόλησης και εργασίας ενώ το άρθρο 3 εστιάζει στην παροχή εύλογων προσαρμογών.²¹

Σύμφωνα με το ν. 4443/2016, οι μορφές των διακρίσεων με τα οποία μπορεί να έρθει αντιμέτωπο ένα άτομο με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση είναι τα ακόλουθα: **άμεση ή έμμεση διάκριση**,²² **διάκριση λόγω σχέσης**,²³ **διάκριση λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών**,²⁴ **πολλαπλή διάκριση**,²⁵ **άρνηση εύλογων προσαρμογών**²⁶ ή/και **παρενόχληση**.²⁷

²¹ Σύμφωνα με το άρθρο 2, του ν. 4074/2012, **εύλογες προσαρμογές** είναι εκείνες οι απαραίτητες και κατάλληλες τροποποιήσεις και ρυθμίσεις, που δεν επιβάλλουν ένα δυσανάλογο ή αδικαιολόγητο βάρος, και απαιτούνται σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, προκειμένου να διασφαλιστεί για τα άτομα με αναπηρία, η απόλαυση ή η άσκηση, σε ίση βάση με τους άλλους, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών.

²² Ένα άτομο δέχεται **άμεση διάκριση** όταν εξαιτίας της αναπηρίας ή της χρόνιας πάθησής του η μεταχείριση που λαμβάνει είναι λιγότερο ευνοϊκή σε σχέση με αυτή που θα λάμβανε ένα άτομο χωρίς αναπηρία. Στην περίπτωση της **έμμεσης διάκρισης**, ένας νόμος, μια πολιτική, μια πρακτική ή ένα κριτήριο, αν και φαίνεται εκ πρώτης όψews ουδέτερος/η και συνεπώς δεν έχει κάποια συνέπεια στο άτομο με αναπηρία ή χρόνια πάθηση, μπορεί τελικά να το φέρει σε μειονεκτική θέση εν συγκρίσει με ένα άτομο χωρίς αναπηρία.

²³ Όταν ένα άτομο γίνεται αποδέκτης λιγότερο ευνοϊκής συμπεριφοράς εξαιτίας της στενής του σχέσης με κάποιο/α άτομο/α με αναπηρία ή/και χρόνια πάθηση, τότε λέμε ότι το συγκεκριμένο άτομο δέχεται **διάκριση λόγω σχέσης**.

²⁴ Στην περίπτωση της **διάκρισης λόγω νομιζόμενων χαρακτηριστικών** ένα άτομο γίνεται δέκτης λιγότερο ευνοϊκής μεταχείρισης επειδή εικάζεται ότι έχει αναπηρία ή χρόνια πάθηση.

²⁵ Όταν συντρέχουν δυο περισσότεροι λόγοι διάκρισης τότε λέμε ότι το εν λόγω άτομο γίνεται αποδέκτης **πολλαπλής διάκρισης**. Ειδικότερα, οι λόγοι που μπορεί να φέρουν ένα άτομο σε μειονεκτική θέση μπορεί να σχετίζονται με τις πολλαπλές ταυτότητες που μπορεί να έχει ένα άτομο. Το φύλο, η εθνική/εθνοτική ή/και κοινωνική προέλευση, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση, η αναπηρία, η χρόνια πάθηση, οι θρησκευτικές, πολιτικές ή/και άλλες πεποιθήσεις είναι τα χαρακτηριστικά εκείνα που δομούν την πολλαπλή ταυτότητα του ατόμου.

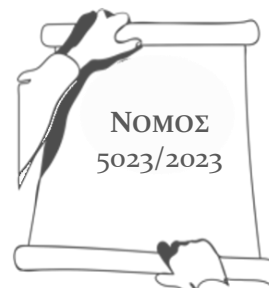
²⁶ Στην περίπτωση της **άρνησης εύλογων προσαρμογών**, είναι η κατάσταση στην οποία μπορεί να βρεθεί ένα άτομο με αναπηρία ή χρόνια πάθηση, εξαιτίας της άρνησης παροχής αυτών.

²⁷ **Παρενόχληση** είναι η αρνητική συμπεριφορά κάποιου/ας προς έναν εργαζόμενο με αναπηρία ή χρόνια πάθηση λόγω αυτής καθ' αυτής της αναπηρίας του ή χρόνιας πάθησής του, που έχει σαν σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειάς του και τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος.

Σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο το πεδίο εφαρμογής της **Αρχής της Ισότητας και μη Διάκρισης** αφορά στο πεδίο της απασχόλησης και εργασίας και όχι άλλα πεδία πολιτικής.

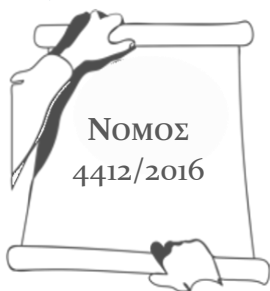
Αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, επικαιροποίηση της ορολογίας του Αστικού Κώδικα, του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, του Ποινικού Κώδικα, του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, του Κώδικα Συμβολαιογράφων και του ν. 4478/2017, για την εναρμόνισή της με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που κυρώθηκε με τον ν. 4074/2012 και λοιπές διατάξεις για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στη δικαιοσύνη των ατόμων με αναπηρία

Ο ν. 5023/2023 (ΦΕΚ Α 34/17.2.2023) έρχεται να επεκτείνει την αρχή της ίσης μεταχείρισης ανεξαρτήτως αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης σε όλους τομείς της ζωής (βλ. άρθρο 2) που αποτελούσε ένα διαχρονικό αίτημα του αναπηρικού κινήματος καθώς και μια εκκρεμότητα ύστερα από την ψήφιση του ν. 4443/2016 και του ν. 4488/2017. Η επέκταση της ίσης μεταχείρισης σε όλα τα κοινωνικό-πολιτικά πεδία θα συμβάλει σημαντικά στην ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην ελληνική κοινωνία. Σε αναμονή βρίσκεται η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος, όπως προβλέπεται στο ν. 4488/2017 αλλά και στον ν. 5023, που θα επεκτείνει την αρχή της ίσης μεταχείρισης.

2.2 Φυσική και ηλεκτρονική προσβασιμότητα

Δημόσιες Συμβάσεις Έργων, Προμηθειών και Υπηρεσιών (προσαρμογή στις Οδηγίες 2014/24/ΕΕ και 2014/25/ΕΕ)» (Αρ. ΦΕΚ 147 Α' / 08.08.2016)

Άρθρο 54 «Τεχνικές προδιαγραφές» και Παράρτημα VII που αναφέρονται στην υποχρέωση κατάρτισης των τεχνικών προδιαγραφών κατά τρόπο που να λαμβάνει υπόψη κριτήρια προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία.

Νέος τρόπος έκδοσης αδειών δόμησης, ελέγχου κατασκευών και λοιπές διατάξεις»(Αρ. ΦΕΚ 249 Α' / 25.11.2011)

Σύμφωνα με το άρθρο 3 «Δικαιολογητικά στοιχεία και μελέτες», θεσμοθετείται η μελέτη προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία ως τμήμα της αρχιτεκτονικής μελέτης για την έκδοση άδειας δόμησης.

Νέος Οικοδομικός Κανονισμός» (Αρ. ΦΕΚ 79 Α' /09.04.2012)

Άρθρο 26 – «Ειδικές ρυθμίσεις για την εξυπηρέτηση ατόμων με αναπηρία ή εμποδιζόμενων ατόμων», όπως τροποποιήθηκε με τον ν.4759/2020, άρθρα 119 και 120 και τον ν.4782/2021, άρθρο 210 και ισχύει σήμερα, καθώς και αναφορές σε σειρά άλλων άρθρων, που θέτουν το πλαίσιο για την προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος στα άτομα με αναπηρία.

Ο Νέος Οικοδομικός Κανονισμός²⁸ προβλέπει ότι στους χώρους όλων των νέων κτιρίων είναι απαραίτητη η εξασφάλιση οριζόντιας και κατακόρυφης, αυτόνομης και ασφαλούς, προσπέλασης από άτομα με αναπηρία ή εμποδιζόμενα άτομα. Εξαιρέση από τον Κανονισμό αποτελούν τα κτίρια που προορίζονται για κατοικία, για τα οποία υπάρχουν ιδιαίτερες ρυθμίσεις. Το ίδιο ισχύει και για τα υφιστάμενα κτίρια με συγκεκριμένες χρήσεις.

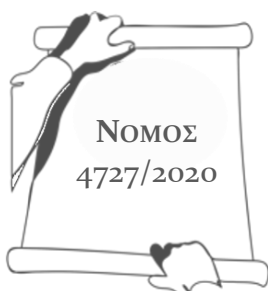

Σειρά Αποφάσεων του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας και άλλων Υπουργείων σχετικά με προσβάσιμες διαμορφώσεις κοινόχρηστων χώρων οικισμών, παιδικών χαρών, παραλιών κ.λπ.

Τεχνικές οδηγίες προσαρμογής υφιστάμενων κτιρίων και υποδομών για την προσβασιμότητα αυτών σε άτομα με αναπηρία και εμποδιζόμενα άτομα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία (ΦΕΚ Β' 2998)

Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024) Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972) και άλλες διατάξεις
Σύμφωνα με το Κεφάλαιο Η' του ν. 4727 και ειδικότερα τις παρ. 27, 28 και 30 του άρθρου 107, εισάγονται ρυθμίσεις της προσβασιμότητας των ιστοτόπων και εφαρμογών των φορητών συσκευών των οργανισμών του δημόσιου τομέα, προκειμένου οι υπηρεσίες τους να καταστούν προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία.

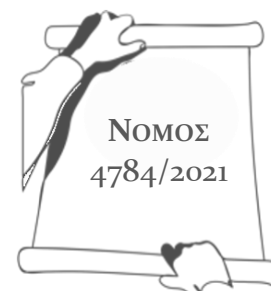
²⁸ Βλ. άρθρο 26 του ν. 4067/2012 Ο «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός»²⁸, Αρ. ΦΕΚ 79 Α' /09.04.2012.

Σύμφωνα με το άρθρο 42 του ν. 4727/2020, όλοι οι οργανισμοί του Δημοσίου, όπως οι Περιφέρειες, οφείλουν να αναρτούν στους ιστοτόπους τους **Δήλωση Προσβασιμότητας**. Οι πληροφορίες της Δήλωσης πρέπει να είναι σε προσβάσιμη μορφή και να ενημερώνουν τον/την επισκέπτη/ρια σχετικά με το επίπεδο προσβασιμότητας του ιστοτόπου. Η **επικαιροποίηση** των πληροφοριών που εμπεριέχονται στη Δήλωση **πρέπει να γίνεται είτε ύστερα από κάθε μεταβολή αυτών είτε σε ετήσια βάση**.

Η Ελλάδα σε κίνηση: Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα - Μικροκινητικότητα - Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό, την απλούστευση και την ψηφιοποίηση διαδικασιών του Υπουργείου Υποδομών και Μεταφορών και άλλες διατάξεις

Σύμφωνα με την παράγραφο 1, του άρθρου 3, του ν. 4784/2021, η διάσταση της αναπηρίας εντάσσεται στις αρχές κατάρτισης των Σχεδίων Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ).

Η Ευρωπαϊκή Πράξη Προσβασιμότητας - «Οδηγία (ΕΕ) 2019/882 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Απριλίου 2019, σχετικά με τις απαιτήσεις προσβασιμότητας προϊόντων και υπηρεσιών», η οποία ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία στα μέσα Νοεμβρίου του 2022 με τον ν. 4994 (ΦΕΚ Α 215/18.11.2022).

Τέλος, μια σειρά από Ευρωπαϊκούς Κανονισμούς που αφορούν στις μετακινήσεις των ευρωπαίων πολιτών με ή χωρίς αναπηρία -είτε αυτές αφορούν στις αεροπορικές τους μεταφορές, είτε στις σιδηροδρομικές μεταφορές, είτε στις θαλάσσιες μεταφορές και τις οδικές μεταφορές μέσω πούλμαν και λεωφορείων- συμβάλλουν εξίσου σημαντικά στην προώθηση των δικαιωμάτων τους. Ειδικότερα, οι Ευρωπαϊκοί Κανονισμοί είναι οι ακόλουθοι:

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1177/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24^{ης} Νοεμβρίου 2010 για τα δικαιώματα των επιβατών στις θαλάσσιες και εσωτερικές πλωτές μεταφορές και για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2006/2004³¹

Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 181/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 2011, για τα δικαιώματα των επιβατών λεωφορείων και πούλμαν³²

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1107/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Ιουλίου 2006, σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και των ατόμων με μειωμένη κινητικότητα όταν ταξιδεύουν αεροπορικώς²⁹

Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1371/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2007, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των επιβατών σιδηροδρομικών γραμμών³⁰

²⁹ Βλ. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/398c5d9c-5c74-44e0-8419-9cb1b326a47b/language-el/format-PDF>

³⁰ Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32007R1371&from=EN>

³¹ Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32010R1177&from=EL>

³² Βλ. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32011R0181&from=EL>

3 ΟΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΩΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Τον Σεπτέμβριο του 2019, για πρώτη φορά στην ιστορία, η Ελλάδα εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, σε μια εφ' όλης της ύλης δημόσια ακρόαση, στην έδρα των ΗΕ στη Γενεύη, σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων του κράτους προς τα άτομα με αναπηρία, όπως αυτές απορρέουν από τη Σύμβαση που κύρωσε η χώρα μας με το ν. 4074/2012.

Σε όλη τη διαδικασία της εξέτασης η ΕΣΑμεΑ ήταν παρούσα, καταδεικνύοντας την πραγματικότητα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα. Η ΕΣΑμεΑ συμμετείχε ενεργά και σε όλες τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες,³³ ενώ στις 26 Ιουλίου 2019 κατέθεσε την ολοκληρωμένη *Εναλλακτική Έκθεση* της (Alternative Report) στην Επιτροπή των ΗΕ.

Η Επιτροπή των ΗΕ υιοθέτησε τις Τελικές Παρατηρήσεις προς τη χώρα κατά την 506^η συνεδρίασή της, που έγινε στις 18 Σεπτεμβρίου 2019 και τις οποίες η ΕΣΑμεΑ με δική της πρωτοβουλία της μετέφρασε στην ελληνική γλώσσα αλλά και ως κείμενο εύκολο για ανάγνωση (easy-to-read).³⁴

Στη συνέχεια της παρούσας ενότητας έχουν επιλεγεί εκείνες οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις που σχετίζονται περισσότερο με την ορθή εφαρμογή της Σύμβασης στο επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Γυναίκες με αναπηρία (άρθρο 6)

9. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:
- i. Την **έλλειψη ολοκληρωμένης πολιτικής και στρατηγικής για την ισότητα των φύλων** [...]
  - ii. [...] τα **αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν σε σχέση με τις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία**, καθώς επίσης και για τα μέτρα που λαμβάνονται για την προώθηση της συμμετοχής των γυναικών με αναπηρία σε όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

³³ Πιο συγκεκριμένα, στις 11 Φεβρουαρίου 2019, η ΕΣΑμεΑ υπέβαλλε στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες την «εναλλακτική έκθεση» ενόψει της 11^{ης} Προ-Συνεδριακής Συνάντησης της Επιτροπής για τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρίες που έλαβε χώρα στις 9-11 Απριλίου 2019 στη Γενεύη, συμμετείχε στην 11^η Προ-Συνεδριακή Συνάντηση, στις 26 Ιουλίου 2019 υπέβαλλε στην Επιτροπή την τελική «εναλλακτική έκθεση», και στις 2-4 Σεπτεμβρίου 2019 βρέθηκε στη Γενεύη τόσο για να παραβρεθεί στην ιδιωτική συνάντηση με την Επιτροπή όσο και για να παρακολουθήσει τον εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ της αντιπροσωπίας του ελληνικού κράτους και της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

³⁴ Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ στα **ελληνικά** και σε **κείμενο εύκολο για ανάγνωση** (easy-to-read).

10. Αναφορικά με το γενικό σχόλιο Αρ. 3 (2016) για τις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία, και με βάση τους υποστόχους 5.1, 5.2 και 5.5 των Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος:

- i. Να υιοθετήσει μια αποτελεσματική πολιτική και στρατηγική που να εμπεριέχει τους απαραίτητους μηχανισμούς για να διασφαλιστεί η πλήρης προστασία των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία κατά των διακρίσεων και η απόλαυση των δικαιωμάτων τους, σύμφωνα με τη Σύμβαση.
- ii. Να ενσωματώσει τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα για την ισότητα των φύλων, σε όλους τους τομείς της ζωής, καθώς επίσης και να προωθήσει την αποτελεσματική συμμετοχή των γυναικών με αναπηρία σε όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.
- iii. Να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη και καταπολέμηση της πολλαπλής και διατομεακής διάκρισης και της έμφυλης βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία, συμπεριλαμβανόμενων των Ρομά γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία.

Για την αντιμετώπιση των εμποδίων, των διακρίσεων και των προκλήσεων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες οι γυναίκες με αναπηρία, η Επιτροπή συστήνει την υιοθέτηση και υλοποίηση τριών δράσεων κλειδιών: α) το σχεδιασμό και την υλοποίηση μιας στρατηγικής που θα συμπεριλαμβάνει απαραίτητους μηχανισμούς για την διασφάλιση των δικαιωμάτων των γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία, β) την ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε όλους τους τομείς της ζωής ούτως ώστε να προωθηθεί η ενεργώς εμπλοκή ή/και συμμετοχή των γυναικών με αναπηρία στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, και γ) τη λήψη απαραίτητων μέτρων για την καταπολέμηση και εξάλειψη τόσο των διακρίσεων με τις οποίες έρχονται αντιμέτωπες οι γυναίκες με αναπηρία όσο και με περιστατικά έμφυλης βίας με τα οποία επίσης έρχονται αντιμέτωπες.

Παιδιά με αναπηρία (άρθρο 7)

- ii. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:
  - i. Τον παρατεταμένο χαρακτήρα της αποϊδρυματοποίησης των παιδιών με αναπηρία.
  - ii. Την έλλειψη διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με τους προσβάσιμους μηχανισμούς και τα συγκεκριμένα μέτρα που έχουν ληφθεί ώστε να διασφαλιστεί ότι τα παιδιά με αναπηρία απολαμβάνουν το δικαίωμά τους να ακούγονται

και να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις τους για όλα τα θέματα που τα αφορούν.

12. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να δώσει πρωταρχική σημασία στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού και:
- i. Να μεριμνήσει για την ταχεία αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία και να λάβει αποτελεσματικά μέτρα ώστε να εγγυηθεί το δικαίωμά τους να φροντίζονται από τους γονείς τους, την ευρύτερη οικογένεια, την ασφαλή ανάδοχη οικογένεια ή την θετή οικογένεια· να παρέχει στα παιδιά με αναπηρία ποιοτική έγκαιρη παρέμβαση, καθώς επίσης και άλλες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης, που να είναι εξίσου διαθέσιμες σε όλες τις αστικές και αγροτικές περιοχές, με τη διάθεση επαρκών πόρων, και σχεδιασμένων σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των παιδιών με αναπηρία και των γονέων τους, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων.

Ως προς τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία, η Επιτροπή εστιάζει στην ανάγκη άμεσης αποϊδρυματοποίησης τους, καθώς και στο δικαίωμά τους να φροντίζονται από την ευρύτερη οικογένεια, την ασφαλή ανάδοχη οικογένεια ή την θετή οικογένεια, όπως και να παρέχει στα παιδιά με αναπηρία ποιοτική έγκαιρη παρέμβαση. Η ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής και προσβάσιμων υπηρεσιών για την πλήρη και αποτελεσματική εμπλοκή των παιδιών με αναπηρία σε όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους, είναι ένα άλλο σημείο που δίνει την προσοχή της η Επιτροπή μέσω των συστάσεών της.

Προσβασιμότητα (άρθρο 9)

13. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής: [...]
- (ii) Την αργή πρόοδο στην εφαρμογή του υφιστάμενου νομικού πλαισίου για την προσβασιμότητα, συμπεριλαμβανομένης της καθυστέρησης στην υιοθέτηση της σχετικής δευτερογενούς νομοθεσίας, ιδίως της δευτερογενούς νομοθεσίας που ορίζει ο νόμος 4030/2011 και ο νόμος 4067/2012 σε σχέση με την μελέτη προσβασιμότητας για την έκδοση οικοδομικών αδειών και την προσαρμογή υφιστάμενων κτιρίων. *Ανησυχεί, επίσης, για την καθυστέρηση στη θέσπιση των αναγκαίων μηχανισμών εφαρμογής, ιδίως των επιτροπών προσβασιμότητας με βάση τον νόμο 4495/2017.*
  - (iii) Την απουσία εθνικής στρατηγικής για την εφαρμογή των προτύπων προσβασιμότητας που διέπουν το δομημένο περιβάλλον, τα αγαθά και τις υπηρεσίες,

συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών, των μέσων ενημέρωσης και των υπηρεσιών πληροφόρησης και επικοινωνίας, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

14. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, με βάση το γενικό σχόλιο Αρ. 2 (2014) για την προσβασιμότητα, και λαμβάνοντας υπόψη τους υποστόχους 9 και 11 των Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, και ιδιαίτερα τους υποστόχους 11.2 και 11.7: [...]
- (ii) Να λάβει τα απαραίτητα μέτρα ώστε να εγγυηθεί την προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος, των αγαθών και υπηρεσιών, και ιδίως του συστήματος μεταφορών στις αστικές και αγροτικές περιοχές, και στα δημόσια μέσα ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, και να παρέχει κατάρτιση σε παρόχους υπηρεσιών, μηχανικούς, αρχιτέκτονες και πολεοδόμους για τα προβλήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία.

Τα εμπόδια που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία στο φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον καθώς και κατά τις μετακινήσεις στο υφιστάμενο σύστημα μεταφορών αποτέλεσαν σημεία που κέντρισαν το ενδιαφέρον της Επιτροπής συστήνοντας στο ελληνικό κράτος τη λήψη μέτρων για την άρση αυτών. Επιπρόσθετα, η εκπαίδευση των αρμόδιων επαγγελματιών στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όπως και στους περιορισμούς που αυτά υφίστανται λόγω της μη προσβασιμότητας του εκάστοτε περιβάλλοντος αποτέλεσε ακόμη μια Σύσταση της Επιτροπής.

Καταστάσεις κινδύνου και έκτακτων ανθρωπιστικών αναγκών (άρθρο 11)

15. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:
- (ii) Την έλλειψη προτύπων που να διέπουν τη διοίκηση και τις υπηρεσίες που παρέχονται στα άτομα με αναπηρία σε γενικές καταστάσεις κινδύνου και στις διαδικασίες του προσφυγικού και του ασύλου, και τη συμμόρφωση των σημερινών πρακτικών διαχείρισης κινδύνου με το Πλαίσιο Σεντάι για Μείωση του Κινδύνου Καταστροφών (*Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*) 2015–2030.
- (iii) Την ανεπάρκεια των μέτρων που έχουν ληφθεί για τον εντοπισμό των ατόμων με αναπηρία που είναι αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες και άτομα που βρίσκονται σε καταστάσεις που προσομοιάζουν με αυτή του πρόσφυγα τα οποία φθάνουν στο

συμβαλλόμενο Κράτος, καθώς επίσης και για τη διασφάλιση της πρόσβασής τους στην υγειονομική περίθαλψη, σε κατάλληλα καταλύματα, σε βασικές εγκαταστάσεις, σε προστασία και ασφάλεια, και για τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων για την παροχή εξατομικευμένης στήριξης, όπως η προσωπική βοήθεια, ιδιαίτερα σε σχέση με τις γυναίκες και τα παιδιά με αναπηρία.

16. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος:

- (ii) [...] Συνιστά επίσης στο συμβαλλόμενο Κράτος να καταστούν οι εγκαταστάσεις υποδοχής προσβάσιμες και να παρέχονται οι απαραίτητες υγειονομικές υπηρεσίες, σύμφωνα με τον γενικό σχόλιο Αρ. 2 (2014) της Επιτροπής, σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων [...]
- (iii) Να διασφαλίσει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία, και ιδίως των παιδιών με αναπηρία, που είναι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και άτομα σε καταστάσεις που προσομοιάζουν με αυτή του πρόσφυγα, στην κοινωνική προστασία, τις βοηθητικές τεχνολογίες, την πληροφόρηση και τις επαρκείς υπηρεσίες, και ιδιαίτερα στην ασφαλή στέγαση, σε υποδομές υγιεινής και ιατρικής φροντίδας, μέσω, μεταξύ άλλων, της παροχής εξατομικευμένης στήριξης. Να εγγυηθεί άμεσα ότι οι συνθήκες στις εγκαταστάσεις υποδοχής σέβονται την αξιοπρέπεια των ατόμων με αναπηρία, και ιδιαίτερα των παιδιών, που είναι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο ή άτομα σε καταστάσεις που προσομοιάζουν με αυτή του πρόσφυγα, και να μεριμνά για την ομαλή μεταφορά τους στην ηπειρωτική χώρα.

Τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία σε καταστάσεις κινδύνου λόγω της ελλιπούς προετοιμασίας και λήψης μέτρων σε καταστάσεις κινδύνου όπως και των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο με αναπηρία καθώς και των ατόμων με αναπηρία που η κατάσταση τους προσομοιάζει με αυτή του πρόσφυγα ήταν ζητήματα στα οποία επίσης εστίασε η Επιτροπή των ΗΕ στο κείμενο της με τις Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της προς την χώρα. Στις συστάσεις της η Επιτροπή, μεταξύ άλλων, τόνισε την ανάγκη δημιουργίας προσβάσιμων εγκαταστάσεων στα σημεία υποδοχής, την ανάγκη πρόσβασης των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των ατόμων που η κατάσταση τους προσομοιάζει με αυτή του πρόσφυγα στην κοινωνική προστασία, στην ιατρική φροντίδα, σε βοηθητικές τεχνολογίες, την πληροφόρηση, σε ασφαλή στέγαση, σε υποδομές υγιεινής, κ.ά.

Αυτόνομη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα (άρθρο 19)

28. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

- (i) Την έλλειψη ενημέρωσης προς την Επιτροπή σχετικά με υπηρεσίες στήριξης κατ' οίκον, σε ιδρύματα και άλλες κοινοτικές υπηρεσίες στήριξης, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής βοήθειας, και σχετικά με την αποτελεσματικότητα των μέτρων για την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένης τη στήριξη της αυτόνομης διαβίωσης και της ένταξης στην κοινότητα, ιδίως στο πλαίσιο του προγράμματος των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης. Ανησυχεί, επίσης, για την έλλειψη αναλυτικών στοιχείων σχετικά με τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία, ιδίως των παιδιών με αναπηρία, που εξακολουθούν να ζουν σε ιδρύματα.
- (ii) Την έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με νομοθετικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα που έχουν ληφθεί για να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επιλέγουν τον τόπο κατοικίας τους, και το που και με ποιον θα ζουν.

29. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, σύμφωνα με το γενικό σχόλιό της Αρ. 5 (2017) για την αυτόνομη διαβίωση και την ένταξη στην κοινότητα: [...]

- (ii) Να διασφαλίσει την ενεργό εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στην εκπόνηση στρατηγικών και προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης που θα παρέχουν προσβάσιμες κοινοτικές υπηρεσίες, ειδικά σε τοπικό επίπεδο.

Η περιορισμένη διαθεσιμότητα ή η μη επαρκής κάλυψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία προκειμένου να απολαύσουν το δικαίωμά τους στην αυτόνομη διαβίωση και συμπερίληψη τους στην κοινότητα ήταν ένα σημείο στο οποίο επικεντρώθηκε η Επιτροπή των ΗΕ. Λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία που έχει για τα ίδια τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ζουν αυτόνομα και ανεξάρτητα μέσα από τη στήριξη που τα ίδια χρειάζονται -που άλλωστε αποτελεί και βασική απαίτηση της Σύμβασης- η Επιτροπή των ΗΕ συνέστησε προς το ελληνικό κράτος την εμπλοκή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στη διαμόρφωση των στρατηγικών και των προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία.

Κινητικότητα του ατόμου (άρθρο 20)

17. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για την απουσία ενός διαφανούς συστήματος παροχών στον τομέα των μεταφορών και διασφάλισης της κινητικότητας των ατόμων με αναπηρία χωρίς διακρίσεις. Ανησυχεί ιδιαίτερα για την περιορισμένη και εμποδιζόμενη πρόσβαση σε χώρους στάθμευσης και των αναφερόμενων περιπτώσεων άρνησης απαλλαγών από τέλη και φόρους οχημάτων των ατόμων με αναπηρία, λόγω, μεταξύ άλλων, της απαίτησης πιστοποίησης της μόνιμης και μη αναστρέψιμης αναπηρίας βάσει του ισχύοντος δευτερογενούς δικαίου.
18. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για τη βελτίωση του συστήματος στήριξης της προσωπικής κινητικότητας, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια και την ισότιμη πρόσβαση όλων των ατόμων με αναπηρία σε παροχές και μέσα που διευκολύνουν την προσωπική τους κινητικότητα. Συνιστά, επίσης, στο συμβαλλόμενο Κράτος να παρέχει ειδική κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας στα άτομα με αναπηρία και στο ειδικευμένο προσωπικό που εργάζεται μαζί τους.

Σύμφωνα με την παραπάνω παρατήρηση (παρ. 17) η Επιτροπή των ΗΕ εκφράζει την ανησυχία της αναφορικά με τα εμπόδια που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία ως προς την κινητικότητά τους, όπως, για παράδειγμα η εμποδιζόμενη πρόσβαση τους σε χώρους στάθμευσης. Στο πλαίσιο αυτών των περιορισμών και εμποδίων, η Επιτροπή συστήνει στο ελληνικό κράτος τη λήψη μέτρων προκειμένου να γίνει άρση των εμποδίων με τα οποία έρχονται τα άτομα με αναπηρία και αφορούν στην προσωπική τους κινητικότητα.

Εκπαίδευση (άρθρο 24)

34. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής: [...]
- (ii) Τα σχολεία και τα πανεπιστήμια δεν διαθέτουν προσβάσιμα και συμπεριληπτικά περιβάλλοντα κτίρια, εκπαιδευτικό υλικό, υπηρεσίες, εξοπλισμό, τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας, καθώς και εξατομικευμένη στήριξη για εκπαιδευόμενους με αναπηρία.
  - (iii) Η πρόσβαση στην εκπαίδευση των παιδιών Ρομά και των προσφύγων, αιτούντων άσυλο και μεταναστών παιδιών με αναπηρία είναι εξαιρετικά περιορισμένη [...]
35. Υπενθυμίζοντας το γενικό σχόλιο της Επιτροπής Αρ. 4 (2016) για το δικαίωμα στη συμπεριληπτική εκπαίδευση, και λαμβάνοντας υπόψη τον Στόχο 4 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και ειδικότερα

τους υποστόχους 4.5 και 4.α, η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να αυξήσει τις προσπάθειές του για να εγγυηθεί τη συμπεριληπτική εκπαίδευση και ειδικότερα: [...]

- (ii) **Να διασφαλίσει την προσβασιμότητα των σχολικών και πανεπιστημιακών περιβαλλόντων, σύμφωνα με τη Σύμβαση, προωθώντας τον Καθολικό Σχεδιασμό, τη λήψη ειδικών μέτρων και την εξατομικευμένη στήριξη, όπως προσβάσιμα και προσαρμοσμένα υλικά, συμπεριληπτικά προγράμματα σπουδών, συμπεριληπτικές τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας για μαθητές και φοιτητές με αναπηρία, καθώς και την ψηφιακή εκπαίδευση.**
- (iii) **Να διασφαλίσει άμεση πρόσβαση στην τυπική εκπαίδευση για όλα τα παιδιά με αναπηρία που είναι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και μετανάστες με αναπηρία και για τα παιδιά Ρομά με αναπηρία [...]**

Η ελλιπής προσβασιμότητα των σχολικών και πανεπιστημιακών περιβαλλόντων αποτέλεσε μια από τις παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ σε ότι αφορά το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εκπαίδευση, συστήνοντας στο ελληνικό κράτος να δουλέψει προς τη διασφάλιση της προσβασιμότητας αυτών των περιβαλλόντων προκειμένου τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να απολαύσουν το δικαίωμα τους στην εκπαίδευση.

Υγεία (άρθρο 25)

36. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

- (i) Την ανεπαρκή πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και τον ιατρικό εξοπλισμό.
- (ii) Τα ανεπαρκή μέτρα για την αποτελεσματική εγγύηση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία, ειδικότερα των ηλικιωμένων με αναπηρία και των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία, σε ολοκληρωμένες υπηρεσίες φροντίδας υγείας (βλέπε επίσης την Έκθεση της Επιτρόπου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Συμβουλίου της Ευρώπης, Dunja Mijatović, μετά την επίσκεψή της στην Ελλάδα στις 25-29 Ιουνίου 2018, παρ. 117) συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, σε ίση βάση με τους άλλους.

37. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, λαμβάνοντας υπόψη τους υποστόχους 3.7 και 3.8 των Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη: [...]

- (ii) **Να παρακολουθεί αποτελεσματικά την υλοποίηση της παροχής υπηρεσιών υγείας από παρόχους υπηρεσιών υγείας στα άτομα με αναπηρία ότι γίνεται σε ίση βάση με τους άλλους. Η Επιτροπή συνιστά, επίσης, στο συμβαλλόμενο Κράτος να**

καταστήσει τις εγκαταστάσεις υγείας, τον εξοπλισμό και τα εργαλεία προσβάσιμα, με έμφαση στη διασφάλιση πρόσβασης γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, στις αστικές και αγροτικές περιοχές.

Ομοίως με το πεδίο της εκπαίδευσης, τα άτομα με αναπηρία έρχονται αντιμέτωπα με σημαντικά εμπόδια όταν πρέπει να επισκεφθούν τις πρωτοβάθμιες, δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες μονάδες υγείας λόγω της ελλιπούς προσβασιμότητάς τους. Για το λόγο αυτό, μεταξύ των συστάσεων της προς το ελληνικό κράτος σε ότι αφορά το πεδίο της υγείας, είχε συμπεριλάβει και σύσταση που εστίαζε στην ανάγκη να καταστούν οι εγκαταστάσεις υγείας προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία.

Εργασία και απασχόληση (άρθρο 27)

38. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

- (i) Το υψηλό ποσοστό ανεργίας μεταξύ των ατόμων με αναπηρία και τις ανεπαρκείς προσπάθειες για να διασφαλιστεί η ένταξη τους στην ανοιχτή αγορά εργασίας, ειδικότερα των γυναικών με αναπηρία.
- (ii) Την έλλειψη αποτελεσματικών μέτρων για τη βελτίωση και τη διευκόλυνση της παροχής βοηθημάτων και **εξατομικευμένης στήριξης στο χώρο εργασίας**, και για πιο **αποτελεσματικές και προσβάσιμες υπηρεσίες στα άτομα με αναπηρία που αναζητούν εργασία**.

39. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να λάβει **αποτελεσματικά μέτρα για να διασφαλίσει την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, και ειδικά των γυναικών με αναπηρία, στην ανοιχτή αγορά εργασίας, με σκοπό την επίτευξη του υποστόχου 8.5 των Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Συνιστά, επίσης, στο συμβαλλόμενο Κράτος να διασφαλίσει την πρόβλεψη μέτρων και εξατομικευμένης στήριξης στο χώρο εργασίας, να προωθήσει μεταξύ των εργοδοτών το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία σε ίση βάση με τους άλλους, να συμπεριλάβει τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές, τα μέτρα και τα προγράμματα για την απασχόληση [...].**

Σε ότι αφορά το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία και την απασχόληση, η έλλειψη αποτελεσματικών μέτρων προκειμένου να διευκολύνεται ή/και να βελτιώνεται η συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στον τομέα της εργασίας μέσα από την παροχή κατάλληλων υπηρεσιών, διευκολύνσεων και βοηθητικών τεχνολογιών ήταν μια από τις παρατηρήσεις της Επιτροπής. Για το λόγο αυτό,

συνέστησε στο ελληνικό κράτος να λάβει μέτρα και να παρέχει εξατομικευμένη στήριξη στους εργαζόμενους με αναπηρία.

Ανεκτό βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία (άρθρο 28)

40. Η Επιτροπή ανησυχεί ότι τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία όπως προβλέπονται στο Άρθρο 28 της Σύμβασης έχουν επηρεαστεί αρνητικά από, μεταξύ άλλων:

(i) Τις αλλαγές στην ασφαλιστική νομοθεσία και στο σύστημα πιστοποίησης της αναπηρίας.

(ii) Την ασυνέπεια της εθνικής νομοθεσίας σε σχέση με την φοροαπαλλαγή των προνοιακών επιδομάτων αναπηρίας, καθώς και την ανεπαρκή προστασία τους από κατάσχεση.

(iii) Αναφορές περί άνισης μεταχείρισης στην κατανομή των επιδομάτων στα άτομα με αναπηρία.

41. Η Επιτροπή **συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να αναμορφώσει τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις και πρακτικές που αφορούν προνοιακά επιδόματα, παροχές, συντάξεις και φοροαπαλλαγές για τα άτομα με αναπηρία, εναρμονίζοντας τους υπάρχοντες κανόνες και καταργώντας κανόνες και πρακτικές που παράγουν διακρίσεις, συμπεριλαμβανομένων αυτών που υπάρχουν στο σύστημα πιστοποίησης της αναπηρίας. Η Επιτροπή συνιστά, επίσης, στο συμβαλλόμενο Κράτος να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή του υπάρχοντος πλαισίου κοινωνικής προστασίας, και προοδευτικά να αναπτύξει περαιτέρω μέτρα για τη διασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου για τα άτομα με αναπηρία.**

Στο πεδίο της Κοινωνικής Προστασίας και του Ανεκτού Βιοτικού Επιπέδου, οι Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής αφορούσαν στις συνέπειες που είχε η αλλαγή του συστήματος αξιολόγησης της αναπηρίας στα άτομα με αναπηρία και ειδικότερα ως προς την πρόσβασή τους στα επιδόματα και τις συντάξεις αναπηρίας. Μεταξύ άλλων, η Επιτροπή συστήνει προς το ελληνικό κράτος να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή του υπάρχοντος πλαισίου κοινωνικής προστασίας και να προβεί προοδευτικά στο σχεδιασμό και υλοποίηση δράσεων που θα συμβάλλουν στη διασφάλιση ενός επαρκούς βιοτικού επιπέδου για τα άτομα με αναπηρία.

Συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή (άρθρο 29)

42. Η Επιτροπή ανησυχεί [...] για την έλλειψη προσβασιμότητας στις εκλογικές διαδικασίες, τις εγκαταστάσεις και το εκλογικό υλικό.

43. Η Επιτροπή **συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να αναμορφώσει το σχετικό εκλογικό πλαίσιο, συμπεριλαμβανομένων των νόμων, κανονιστικών διατάξεων**

και υποστηρικτικών μηχανισμών, προκειμένου να διασφαλίσει ότι τα άτομα με αναπηρία μπορούν να συμμετέχουν αποτελεσματικά και πλήρως στην πολιτική και δημόσια ζωή, και να εξασκούν το δικαίωμά τους να ψηφίζουν, διασφαλίζοντας, μεταξύ άλλων, **την απρόσκοπτη φυσική προσβασιμότητα στην ψηφοφορία, το απόρρητο της ψήφου και τη διαθεσιμότητα εκλογικού υλικού και πληροφόρησης σε προσβάσιμες μορφές, σύμφωνα και με το γενικό σχόλιο Αρ. 2 (2014) για την προσβασιμότητα.**

Όσον αφορά τις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής ως προς το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική και κοινωνική συμμετοχή (Άρθρο 29 της Σύμβασης), δίνεται έμφαση στην αναμόρφωση του υπάρχοντος εκλογικού πλαισίου έτσι ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν ανεμπόδιστα να συμμετέχουν ενεργά στην πολιτική και δημόσια ζωή της χώρας. Τα μη προσβάσιμα εκλογικά τμήματα όπως και η μη προσβάσιμη πληροφόρηση και ενημέρωση των ατόμων με αναπηρία σχετικά με την εκλογική διαδικασία είναι μεταξύ των ζητημάτων στα οποία εστίασε η Επιτροπή των ΗΕ στις Συστάσεις προς το ελληνικό κράτος.

Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό (άρθρο 30)

44. Η Επιτροπή ανησυχεί ότι τα άτομα με αναπηρία αντιμετωπίζουν εμπόδια για να συμμετάσχουν στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό σε ίση βάση με τους άλλους, λόγω, μεταξύ άλλων, της περιορισμένης πρόσβασης σε πολιτισμικό υλικό και δραστηριότητες σε προσβάσιμες μορφές, σε πολιτιστικές παραστάσεις και υπηρεσίες, αθλητικές δραστηριότητες, μνημεία και αξιοθέατα εθνικής πολιτισμικής σημασίας.
45. Η Επιτροπή **συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να παρέχει και να προωθήσει συμπεριληπτικές και προσβάσιμες εγκαταστάσεις αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων, εγγυώντας έτσι την ίση πρόσβαση και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, και ειδικά των παιδιών με αναπηρία [...]**

Όπως παρατηρείται, στις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής για το Άρθρο 30, δίνεται έμφαση στην άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στη συμμετοχή τους στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό εξαιτίας της περιορισμένης πρόσβασης σε αυτά, συστήνοντας στο ελληνικό κράτος να λάβει τα απαραίτητα μέτρα για την παροχή και προώθηση συμπεριληπτικών και προσβάσιμων εγκαταστάσεων αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων προκειμένου να εξασφαλίζεται η ίση

πρόσβαση και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και κυρίως των παιδιών με αναπηρία.

Στατιστικές και συγκέντρωση δεδομένων (άρθρο 31)

46. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για το ότι η συλλογή στοιχείων για τα άτομα με αναπηρία στο συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η Έρευνα Υγείας για το 2019 και το Ενιαίο Εθνικό Μητρώο Δικαιούχων Κοινωνικών και Προνοιακών Επιδομάτων, στηρίζεται κυρίως στο ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας και για το ότι η συλλογή των στοιχείων είναι κατακερματισμένη, μη συστηματική και ελλιπής, καθώς και δεν είναι απολύτως επαρκής ώστε να κατανοηθεί η κατάσταση των ατόμων με αναπηρία με σκοπό την ανάπτυξη αποτελεσματικών δημόσιων πολιτικών. Η Επιτροπή, επίσης, ανησυχεί και για το ότι το συμβαλλόμενο Κράτος δεν έχει υιοθετήσει τη μεθοδολογία του Σύντομου Ερωτηματολογίου για την Αναπηρία της Ομάδας Ουάσιγκτον.
47. Λαμβάνοντας υπόψη τον υποστόχο 17.18 των Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα καταγραφής και συλλογής δεδομένων, σύμφωνα με όσα ορίζει η Σύμβαση. Επιπλέον η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος συστηματικά να συλλέγει, αναλύει και διαχέει στοιχεία για τα άτομα με αναπηρία, με κατανομή ανά φύλο, ηλικία, εθνικότητα, είδος αναπηρίας, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, απασχόληση και τόπο διαμονής, καθώς και για τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, με βάση τη μεθοδολογία του Σύντομου Ερωτηματολογίου για την Αναπηρία της Ομάδας Ουάσιγκτον.

Η μη συστηματική, ελλιπής και κατακερματισμένη συλλογή ποσοτικών και στατιστικών στοιχείων για τα άτομα με αναπηρία αποτελεί ένα σημαντικό ζήτημα αφού η έλλειψη τους έχει σαν αποτέλεσμα τη μη σωστή χάραξη πολιτικών για την αναπηρία και λήψης μέτρων. Η σημασία της συγκέντρωσης στατιστικών στοιχείων και δεδομένων μέσω των οποίων αποτυπώνεται η κατάσταση των ατόμων με αναπηρία είναι ένα σημαντικό πεδίο για το οποίο έχει αφιερωθεί ένα άρθρο της Σύμβασης σε αυτό -συγκεκριμένα το Άρθρο 31. Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, η Επιτροπή των ΗΕ συνέστησε στο ελληνικό κράτος να αναπτύξει ένα ολοκληρωμένο σύστημα καταγραφής και συλλογής δεδομένων, όπως αυτό περιγράφεται/ορίζεται από τη Σύμβαση καθώς επίσης και να συλλέγει, αναλύει και διαχέει συστηματικά στοιχεία για τα άτομα με αναπηρία, με κατανομή ανά φύλο, ηλικία, εθνικότητα, είδος αναπηρίας, κοινωνικοοικονομική κατάσταση, απασχόληση και τόπο διαμονής, καθώς και για τα εμπόδια με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα.

Τέλος, η Επιτροπή των Η.Ε. στις Τελικές Παρατηρήσεις της σχετικά με τις Γενικές Αρχές και Υποχρεώσεις (Άρθρα 1-4) του κράτους ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης σημειώνει ότι:

Γενικές αρχές και υποχρεώσεις (άρθρα 1-4)

- a. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για την έλλειψη στη νομοθεσία του συμβαλλόμενου Κράτους μιας εναρμονισμένης προσέγγισης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και ότι **το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο**, συμπεριλαμβανομένου του μηχανισμού αξιολόγησης της αναπηρίας, **εξακολουθεί να περιλαμβάνει στοιχεία που συνδέονται με το ιατρικό μοντέλο της αναπηρίας και εμπεριέχει υποτιμητική γλώσσα για τα άτομα με αναπηρία**. Η Επιτροπή, επίσης, ανησυχεί για την έλλειψη μιας συνεκτικής και μακροπρόθεσμης στρατηγικής για την αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης.
  - b. Η Επιτροπή **συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία:**
[...]
- (iii) **Να εξαλείψει στη νομοθεσία του την υποτιμητική γλώσσα που αναφέρεται στα άτομα με αναπηρία.**

Η παραπάνω Παρατήρηση και Σύσταση της Επιτροπής των ΗΕ αφορά όλα τα πεδία πολιτικής και σχετίζεται με τη χρήση μη ορθής και, κάποιες φορές, υποτιμητικής γλώσσας που χρησιμοποιείται στην ελληνική νομοθεσία και σε άλλα επίσημα έγγραφα τους όταν γίνεται αναφορά στα άτομα με αναπηρία ή σε ζητήματα που σχετίζονται με την αναπηρία. Για το λόγο αυτό, συστήνει την εξάλειψη και την υιοθέτηση μιας γλώσσας που είναι συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.

Ως Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας εργαζόμαστε ήδη συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, στο **Παράρτημα II**³⁵ παρουσιάζουμε τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσιεύτηκαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).³⁶

³⁵ Βλ. σσ. 83-85 του παρόντος αρχείου.

³⁶ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at: <https://www.un Geneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

4 ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΩΝ ΗΕ ΣΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ Η ΕΜΠΛΟΚΗ ΤΩΝ ΔΗΜΩΝ ΣΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

Όπως αναφέρθηκε στην Ενότητα 3, από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα. Η πλειονότητα των Συστάσεων της Επιτροπής έχουν ενσωματωθεί στο πρώτο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία που τέθηκε σε ισχύ από το Δεκέμβριο του 2020 και η υλοποίηση του προβλέπεται σε βάθος τριετίας. Στον ακόλουθο πίνακα έχουν αντιστοιχηθεί οι δεσμεύσεις της χώρας αναφορικά με υλοποίηση της Σύμβασης όπως αυτές περιγράφονται στις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής (πρώτη στήλη), με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης (δεύτερη στήλη), καθώς και με τους τομείς αρμοδιοτήτων των Δήμων όπως αυτοί καθορίζονται στον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων ν. 3463/2006 (ΦΕΚ Α 114/30.6.2006), όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 5043/2023 (ΦΕΚ Α 91/13-4-2023) και ισχύει σήμερα εθνική νομοθεσία (άρθρο 186, ν.3852/2010).

Γυναίκες με αναπηρία

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου

(Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης
-Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD

Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Γυναίκες με αναπηρία (άρθρο 6)

-Να υιοθετήσει μια αποτελεσματική πολιτική και στρατηγική που να εμπεριέχει τους απαραίτητους μηχανισμούς για να διασφαλιστεί η πλήρης προστασία των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία κατά των διακρίσεων και η απόλαυση των δικαιωμάτων τους, σύμφωνα με τη Σύμβαση.

-Να ενσωματώσει τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα για την ισότητα των φύλων, σε όλους τους τομείς της ζωής, καθώς επίσης και να προωθήσει την αποτελεσματική συμμετοχή των γυναικών με αναπηρία σε όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

-Να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για την πρόληψη και καταπολέμηση της πολλαπλής και διατομεακής διάκρισης και της έμφυλης βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία, συμπεριλαμβανόμενων των Ρομά γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία.

Στόχος 9: Γυναίκες με Αναπηρία

9.1. Ενσωματώνουμε τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα για την ισότητα των φύλων.

9.3. Λαμβάνουμε μέτρα για την πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας και κακοποίησης των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία, και ειδικότερα της ενδοοικογενειακής βίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης.

Παιδιά με αναπηρία

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης
&
Παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης
-Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων
-Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων
-Τμήμα Εφαρμογής Επιδοματικής Πολιτικής και Ελέγχου

Συστάσεις Επιτροπής CRPD

Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Παιδιά με αναπηρία (άρθρο 7)

-Να μεριμνήσει για την ταχεία αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.

-να παρέχει στα παιδιά με αναπηρία ποιοτική έγκαιρη παρέμβαση, καθώς επίσης και άλλες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης, που να είναι εξίσου διαθέσιμες σε όλες τις αστικές και αγροτικές περιοχές, με τη διάθεση επαρκών πόρων, και σχεδιασμένων σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των παιδιών με αναπηρία και των γονέων τους, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων.

Στόχος 10: Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας

10.1.Θέτουμε την αποϊδρυματοποίηση παιδιών και νέων ως κεντρικό άξονα της μεταρρύθμισης του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας: Αναπτύσσουμε μηχανισμό υποστήριξης οικογενειών με τη δημιουργία ομάδων κινητής παρέμβασης σε κάθε Κέντρο Κοινότητας/Κοινωνική υπηρεσία των Δήμων σε συνεργασία με τις κοινωνικές υπηρεσίες των τοπικών αρχών (ΟΤΑ). (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

10.3. Εξασφαλίζουμε μία σταθερή βάση υπηρεσιών υποστήριξης των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους (Ενισχύουμε τη λειτουργία των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ-ΜΕΑ)

10.4. Αναπτύσσουμε τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ) ως σημαντικούς πυλώνες για την αποθεραπεία, την αποκατάσταση και την κοινωνική ένταξη παιδιών και ενηλίκων με αναπηρία.

10. 5. Διασφαλίζουμε την πρόσβαση παιδιών με αναπηρία στους παιδικούς σταθμούς και τα σχολικά κτήρια και διευκολύνουμε μητέρες ή πατέρες που έχουν την επιμέλειά τους (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

-Εξασφαλίζουμε επαρκείς και κατάλληλους ιδιόκτητους χώρους και συνθήκες ασφαλούς παραμονής με την ανέγερση ή επέκταση σχολικών κτηρίων προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στο πλαίσιο του Ειδικού Αναπτυξιακού Προγράμματος Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού 'Αντώνης Τρίτσης'. (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

Πρόσφυγες/μετανάστες με αναπηρία

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης
-Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων
Διεύθυνση διοικητικών υπηρεσιών
-Γραφείο Ιθαγένειας- Πολιτογράφησης

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
<p>Καταστάσεις κινδύνου και έκτακτων ανθρωπιστικών αναγκών (άρθρο 11)</p> <p>-Να διασφαλίσει την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία, και ιδίως των παιδιών με αναπηρία, που είναι πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και άτομα σε καταστάσεις που προσομοιάζουν με αυτή του πρόσφυγα, στην κοινωνική προστασία, τις βοηθητικές τεχνολογίες, την πληροφόρηση και τις επαρκείς υπηρεσίες, και ιδιαίτερα στην ασφαλή στέγαση, σε υποδομές υγιεινής και ιατρικής φροντίδας, μέσω, μεταξύ άλλων, της παροχής εξατομικευμένης στήριξης.</p>	<p>Στόχος 19: Προστασία Πολιτών Τρίτων Χωρών και Ασυνόδευτων Ανηλίκων</p> <p>19.1. Βελτιώνουμε τις συνθήκες υποδοχής και φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών με αναπηρία</p>

Προσβασιμότητα και κινητικότητα

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Ανάπτυξης Περιβάλλοντος Ποιότητας Ζωής και Εύρυθμης Λειτουργίας των Πόλεων και των Οικισμών

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση Πολεοδομίας

Διεύθυνση τεχνικών έργων & μελετών
-Τμήμα Κυκλοφορίας και Συγκοινωνιών

Διεύθυνση προγραμματισμού οργάνωσης και πληροφορικής

-Τμήμα πληροφορικής, επικοινωνιών και διαφάνειας

Συστάσεις Επιτροπής CRPD

Προσβασιμότητα (Άρθρο 9)

- να εγγραφεί την προσβασιμότητα του δομημένου περιβάλλοντος, των αγαθών και υπηρεσιών, και ιδίως του συστήματος μεταφορών στις αστικές και αγροτικές περιοχές, και στα δημόσια μέσα ενημέρωσης και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

- να παρέχει κατάρτιση σε παρόχους υπηρεσιών, μηχανικούς, αρχιτέκτονες και πολεοδόμους για τα προβλήματα προσβασιμότητας που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία.

&

Κινητικότητα του ατόμου (Άρθρο 20)

- να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για τη βελτίωση του συστήματος στήριξης της προσωπικής κινητικότητας, διασφαλίζοντας τη διαφάνεια και την ισότιμη πρόσβαση όλων των ατόμων με αναπηρία σε παροχές και μέσα που διευκολύνουν την προσωπική τους κινητικότητα.

- να παρέχει ειδική κατάρτιση σε δεξιότητες κινητικότητας στα άτομα με αναπηρία και στο ειδικευμένο προσωπικό που εργάζεται μαζί τους.

Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Στόχος 20 – Προσβασιμότητα στο Φυσικό και Δομημένο Περιβάλλον

20.1 Δημιουργούμε ψηφιακή πλατφόρμα για την παρακολούθηση βελτιώσεων προσβασιμότητας στο δομημένο περιβάλλον οριζόντια, αποφασιστικά και αποτελεσματικά ξεκινώντας από τα κτίρια που στεγάζουν δημόσιες υπηρεσίες (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

20.2 Σχεδιάζουμε οριζόντιες πολιτικές για προσβάσιμο φυσικό και δομημένο περιβάλλον (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

20.3 Αναπτύσσουμε και προωθούμε την εφαρμογή κανόνων ποιότητας σε όλη την κατασκευαστική δραστηριότητα της χώρας εντάσσοντας απαιτήσεις προσβασιμότητας στις τεχνικές προδιαγραφές (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

20.4 Διευκολύνουμε την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε περιουσία του Δημοσίου (αιγιαλό, παραλία, όχθη και παρόχθια ζώνη) (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

Στόχος 21 – Προσβασιμότητα στις Μεταφορές και Κινητικότητα του Ατόμου

21.1. Θέτουμε τις προϋποθέσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της κινητικότητας στον αστικό ιστό (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

21.2 Εξασφαλίζουμε καθολική πρόσβαση σε όλες τις κτιριακές υποδομές του τομέα μεταφορών (στάσεις, σταθμούς, αεροδρόμια, σταθμούς λιμένων, parking, πιάτσες taxi, κόμβους μετεπιβίβασης, σταθμούς κοινόχρηστων μέσων μεταφοράς, στάσεις

τουριστικών λεωφορείων) (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

21.3 Προωθούμε την κινητικότητα στον αστικό και περιαστικό ιστό και διασφαλίζουμε καλύτερη ποιότητα ζωής για όλους (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

21.4 Εντατικοποιούμε τους ελέγχους και τις δράσεις ευαισθητοποίηση για τη διασφάλιση της απρόσκοπτης κίνησης στον αστικό ιστό για όλους

Στόχος 23 – Ψηφιακή Προσβασιμότητα

23.1 Ανασχεδιάζουμε, απλουστεύουμε και ψηφιοποιούμε τις διοικητικές διαδικασίες

23.4 Διασφαλίζουμε την προσβασιμότητα στις ιστοσελίδες των Δήμων

Ανεξάρτητη διαβίωση στην κοινότητα

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης
Περιβάλλοντος
Ποιότητας Ζωής και Εύρυθμης Λειτουργίας των Πόλεων και των Οικισμών
Παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης
- Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων
- Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD

Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Αυτόνομη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα (Άρθρο 19)

-Να υιοθετήσει μία ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική, με σαφή και χρονικά δεσμευτικά μέτρα και διάθεση επαρκών πόρων, για αποτελεσματική αποϊδρυματοποίηση σε όλα τα επίπεδα.

-Να διασφαλίσει την ενεργό εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στην εκπόνηση στρατηγικών και προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης που θα παρέχουν προσβάσιμες κοινοτικές υπηρεσίες, ειδικά σε τοπικό επίπεδο.

Στόχος 11: Ανεξάρτητη Διαβίωση

11.2 Μεριμνούμε για την πρόληψη της ιδρυματοποίησης και αναπτύσσουμε ένα φάσμα υπηρεσιών παροχής φροντίδας εντός της κοινότητας.

11.4. Αποασυλοποίηση και ένταξη σε κοινοτικές στεγαστικές μονάδες ψυχικής υγείας.

11.5. 'Βοήθεια στο Σπίτι' και 'Πρόληψη στο Σπίτι' (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

11.7. Προγράμματα αυτόνομης κατοικίας και προσβάσιμης γειτονιάς.

Εκπαίδευση, κατάρτιση και δια βίου μάθηση

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού

Απασχόλησης

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης

-Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων

-Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων

Διεύθυνση Παιδείας – Πολιτισμού και Νέας Γενιάς

-Τμήμα Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης

Συστάσεις Επιτροπής CRPD

Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Εκπαίδευση (άρθρο 24)

-Να διασφαλίσει την προσβασιμότητα των σχολικών και πανεπιστημιακών περιβαλλόντων, σύμφωνα με τη Σύμβαση, προωθώντας τον Καθολικό Σχεδιασμό.

Στόχος 12: Εκπαίδευση και Κατάρτιση για όλους

12.4 Βελτιώνουμε την περιβαλλοντική και μαθησιακή προσβασιμότητα, με παροχές και προσαρμογές στο περιβάλλον, στην υποστηρικτική τεχνολογία, στο εκπαιδευτικό υλικό και στην κοινωνική ζωή (π.χ. πολιτιστικές και αθλητικές δραστηριότητες) σε όλες τις εκπαιδευτικές δομές όλων των βαθμίδων (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

12.14. Εξασφαλίζουμε την προσβασιμότητα μαθητών στα σχολικά κτήρια, μέσω της κατασκευής και βελτίωσης των σχετικών υποδομών. (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

12.15. Επισκευάζουμε και συντηρούμε τα σχολικά κτήρια με παρεμβάσεις για τη βελτίωση φυσικής προσβασιμότητας (Επισκευάζουμε και συντηρούμε σχολικά κτήρια (μέσω του Ειδικού Αναπτυξιακού Προγράμματος ΟΤΑ α' και β' βαθμού 'Αντώνης Τρίτσης', 2020-2023). (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

12.18. Υλοποιούμε προγράμματα Ψηφιακής Κατάρτισης ατόμων με αναπηρία.

12.19. Παρέχουμε επαγγελματική κατάρτιση και συμβουλευτική υποστήριξη σε νέους με αναπηρία.

Υγεία

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

- Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης
-Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων
-Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
<p>Υγεία (άρθρο 25)</p> <p>-να καταστήσει τις εγκαταστάσεις υγείας, τον εξοπλισμό και τα εργαλεία προσβάσιμα, με έμφαση στη διασφάλιση πρόσβασης γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας, στις αστικές και αγροτικές περιοχές.</p>	<p>Στόχος 13: Ποιοτική Δημόσια Υγεία για όλους</p> <p>13.1. Βελτιώνουμε την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε πρωτοβάθμιες και λοιπές υπηρεσίες υγείας, επεκτείνουμε τον θεσμό του οικογενειακού ιατρού.</p> <p>13.2. Βελτιώνουμε την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε δομές αποθεραπείας και αποκατάστασης</p> <p>13.3. Βελτιώνουμε την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία σε υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας</p>

Εργασία και απασχόληση

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Απασχόληση

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης
 -Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων

Διεύθυνση διοικητικών υπηρεσιών
 -Τμήμα Ανθρώπινου Δυναμικού

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
<p>Εργασία και απασχόληση (άρθρο 27)</p> <p>-να λάβει αποτελεσματικά μέτρα για να διασφαλίσει την ένταξη των ατόμων με αναπηρία, και ειδικά των γυναικών με αναπηρία, στην ανοιχτή αγορά εργασίας, με σκοπό την επίτευξη του υποστόχου 8.5 των Στόχων για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.</p> <p>-να διασφαλίσει την πρόβλεψη μέτρων και εξατομικευμένης στήριξης στο χώρο εργασίας, να προωθήσει μεταξύ των εργοδοτών το δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία στην εργασία σε ίση βάση με τους άλλους, να συμπεριλάβει τη διάσταση της αναπηρίας σε όλες τις πολιτικές, τα μέτρα και τα προγράμματα για την απασχόληση.</p>	<p>Στόχος 14: Εργασία και Απασχόληση για όλους</p> <p>14.4. Λαμβάνουμε μέτρα για τη διασφάλιση της παροχής εύλογων προσαρμογών, ώστε να επιτευχθούν η ένταξη των ατόμων με αναπηρία και η ίση μεταχείρισή τους στην εργασία και την απασχόληση</p> <p>14.5. Δημιουργία θέσεων απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία μέσα από την κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα</p>

Ανεκτό βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης

- Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων
- Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων
- Τμήμα Εφαρμογής Επιδοματικής Πολιτικής και Ελέγχου

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
<p>Ανεκτό βιοτικό επίπεδο και κοινωνική προστασία (άρθρο 28)</p> <p>-να διασφαλίσει την αποτελεσματική εφαρμογή του υπάρχοντος πλαισίου κοινωνικής προστασίας, και προοδευτικά να αναπτύξει περαιτέρω μέτρα για τη διασφάλιση επαρκούς βιοτικού επιπέδου για τα άτομα με αναπηρία.</p>	<p>Στόχος 15: Ικανοποιητικό Επίπεδο Διαβίωσης και Κοινωνικής Προστασίας</p> <p>*Στο ΕΣΔ δεν προβλέπονται επιμέρους δράσεις με συνάφεια στις αρμοδιότητες των Δήμων</p>

Συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης

-Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής-Καινοτόμων Δράσεων – Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων

*Σύμφωνα με την παρ. 3Α του άρθρου 83 του π.δ. 26/2012, προβλέπεται, με ευθύνη του οικείου Δήμου, η προετοιμασία και λειτουργία χώρου υποδοχής και υποστήριξης εκλογέων με αναπηρία και μειωμένη κινητικότητα σε κάθε κατάσταση ψηφοφορίας, στο οποίο δεν καθίσταται δυνατό όλα τα εκλογικά τμήματα να βρίσκονται σε ισόγειο όροφο και να πληρούν τα κριτήρια προσβασιμότητας Ατόμων με Αναπηρία (Α.μεΑ.).

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
<p>Συμμετοχή στην πολιτική και δημόσια ζωή (άρθρο 29)</p> <p>-να διασφαλίσει την απρόσκοπτη φυσική προσβασιμότητα στην ψηφοφορία, το απόρρητο της ψήφου και τη διαθεσιμότητα εκλογικού υλικού και πληροφόρησης σε προσβάσιμες μορφές, σύμφωνα και με το γενικό σχόλιο Αρ. 2 (2014) για την προσβασιμότητα.</p>	<p>Στόχος 26: Συμμετοχή στον πολιτικό και δημόσιο βίο</p> <p>26.1. Διευκολύνουμε την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος και την απρόσκοπτη πρόσβαση στην ψηφοφορία: Εκδίδουμε εγκυκλίους για την παροχή διευκολύνσεων από την Πολιτεία για την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος, όπως συστάσεις προς Περιφέρειες για διαμόρφωση ειδικού χώρου στο ισόγειο του κτιρίου που θα χρησιμοποιηθεί ως εκλογικό τμήμα.</p>

Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Παιδείας, πολιτισμού και αθλητισμού

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Διεύθυνση κοινωνικής ανάπτυξης
-Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων

Διεύθυνση Παιδείας – Πολιτισμού και Νέας Γενιάς

- Τμήμα Παιδείας και Δια Βίου Μάθησης
- Τμήμα Βικελαίας Βιβλιοθήκης
- Τμήμα Πολιτισμού, Αθλητισμού, Νέας Γενιάς– Εθελοντισμού – ΚΕΣΑΝ
- Τμήμα Μουσικής Παιδείας

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία
<p>Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την αναψυχή, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό (άρθρο 30)</p> <p>- να λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για να παρέχει και να προωθήσει συμπεριληπτικές και προσβάσιμες εγκαταστάσεις αναψυχής, ελεύθερου χρόνου και αθλητικών δραστηριοτήτων, εγγυώντας έτσι την ίση πρόσβαση και συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία, και ειδικά των παιδιών με αναπηρία.</p>	<p>Στόχος 25: Συμμετοχή στην πολιτιστική ζωή, την ψυχαγωγία, τον ελεύθερο χρόνο και τον αθλητισμό</p> <p>25.1. Φυσικά και αντιληπτικά προσβάσιμος πολιτισμός για όλους</p> <p>25.2. Προσβασιμότητα διατηρητέων κτηρίων και παραδοσιακών οικισμών (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)</p> <p>25.5. Προωθούμε δράσεις για την εξοικείωση των παιδιών με αναπηρία με τον πολιτισμό και την καλλιτεχνική δημιουργία</p> <p>25.8. Εξασφαλίζουμε απρόσκοπτη φυσική προσβασιμότητα στον αθλητισμό και την ψυχαγωγία (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)</p> <p>25. 10. Ενισχύουμε την Φυσική Αγωγή, τις δράσεις αθλητισμού, τις υπαίθριες δραστηριότητες και την αναψυχή ως εργαλεία κοινωνικής ισότητας: Αξιοποιούμε τα επιμέρους σημεία αναφοράς του ν. 4488/2017 στους Δήμους για την ενίσχυση δράσεων αθλητισμού για άτομα με αναπηρία και τον επανασχεδιασμό υφιστάμενων προγραμμάτων. (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)</p>

Πολιτική Προστασία

Πεδίο/α αρμοδιότητας/των Δήμων σύμφωνα με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων Ν. 3463/2006

Πολιτικής Προστασίας

Εμπλεκόμενες Διευθύνσεις, τμήματα, οργανισμοί και επιτροπές του Δήμου Ηρακλείου (Ενδεικτικά βάσει της πληροφόρησης που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του Δήμου)

Αυτοτελές Τμήμα Πολιτικής Προστασίας

Συστάσεις Επιτροπής CRPD

Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Καταστάσεις κινδύνου και έκτακτων ανθρωπιστικών αναγκών (άρθρο 11)

*Δεν υπάρχει σχετική σύσταση- Η Επιτροπή στις Συστάσεις προς την χώρα σχετικά με το άρθρο 11 επικεντρώθηκε κυρίως στους πρόσφυγες με αναπηρία

Στόχος 17: Προστασία και Ασφάλεια σε καταστάσεις κινδύνου και εκτάκτου ανάγκης

17.1. Βελτιώνουμε την πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες εκτάκτου ανάγκης

-Πραγματοποιούμε δράσεις ενημέρωσης με τη χρήση προσβάσιμων μορφών επικοινωνίας σε επίπεδο Δήμων, σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, και αξιοποιούμε τις εθελοντικές οργανώσεις του μητρώου της Γενικής Γραμματείας για τη διάχυση της πληροφορίας./

-Διερευνούμε συνέργειες με τους Δήμους για την κατάρτιση καταλόγων με στοιχεία επικοινωνίας των ατόμων με αναπηρία που κατοικούν εντός των ορίων αρμοδιότητάς τους, με προηγούμενη ρητή συναίνεση αυτών, για τη στοχευμένη δρομολόγηση δράσεων προστασίας, λαμβάνοντας υπόψη και το είδος της αναπηρίας (κινητική αναπηρία, αναπηρία οπτική, ακουστική, νοητική, γνωστική και ψυχική, μη ορατή αναπηρία ή χρόνια πάθηση, όπως αναπνευστικές διαταραχές, κατάθλιψη, διαβήτη, σχιζοφρένεια).

17.2. Επικαιροποιούμε τα Σχέδια Εκτάκτων Αναγκών, ώστε να ενσωματωθούν προβλέψεις και για άτομα με αναπηρία (εργαζόμενους ή επισκέπτες) σε περίπτωση φυσικών καταστροφών (σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες)

17.3. Εκδίδουμε κατευθυντήριες οδηγίες για τον σχεδιασμό εκκένωσης σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης

-Παρεμβαίνουμε στα δημόσια κτήρια για τη διαμόρφωση προσβάσιμων χώρων αναμονής σε περίπτωση έκτακτων συνθηκών και για την τοποθέτηση νέων σημάτων διαφυγής προσβάσιμης εξόδου, υπό το πρίσμα του καθολικού σχεδιασμού. Τα τελευταία θα είναι συμπληρωματικά των υφιστάμενων σημάτων διαφυγής, τα οποία βασίζονται στα διεθνή πρότυπα ISO 7010:2011 και ISO 21542:2011. Βελτιώνουμε την προσβασιμότητα χώρων καταφυγής.

-Αποδίδουμε την εικόνα της πόλης με ψηφιακά δεδομένα και έτσι καθιστούμε δυνατή την ανάπτυξη σχεδίων για την αντιμετώπιση έκτακτων καταστροφών και καταστάσεων. (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

-Δημιουργούμε χάρτες με εν δυνάμει προσβάσιμους χώρους περίθαλψης, υπαίθριων υγειονομικών δομών για όλους, συγκέντρωσης τροφίμων, φαρμάκων και άλλων αγαθών. Εξασφαλίζουμε τη διακίνηση των ανωτέρω αγαθών με ήπιους τρόπους μεταφοράς, μεριμνώντας ειδικά για τα άτομα με αναπηρία, και την απρόσκοπτη λειτουργία της αστικής εφοδιαστικής αλυσίδας σε έκτακτες καταστάσεις. (προβλέπεται η εμπλοκή των Δήμων)

17.4. Εξασφαλίζουμε την πρόσβαση στην πληροφόρηση και την προστασία των ατόμων με αναπηρία σε περίπτωση σεισμού και συνοδών φαινομένων.

5 Ο ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΆΤΟΜΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

5.1 Γενικά χαρακτηριστικά του δήμου και της περιφέρειας

Σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο δήμος Ηρακλείου αποτελεί τον 4^ο μεγαλύτερο Δήμο της χώρας. Ο πληθυσμός του Δήμου ανέρχεται σε 179.302 μόνιμους κατοίκους. Σε σύγκριση με την απογραφή του 2011, ο δημοτικός πληθυσμός καταγράφει αύξηση της τάξεως του 3%. Ο δήμος Ηρακλείου είναι ο πολυπληθέστερος δήμος της Περιφέρειας Κρήτης, συγκεντρώνοντας σχεδόν το 1/3 του πληθυσμού της περιφέρειας.

Ως προς τα κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού του, ο δήμος Ηρακλείου παρουσιάζει υψηλή ομοιογένεια. Ο δημοτικός πληθυσμός αποτελείται από πολίτες ελληνικής ιθαγένειας σε ποσοστό 93,3%,³⁷ και παρά το γεγονός ότι, σε σύγκριση με τους υπόλοιπους δήμους της Περιφέρειας, στο Ηράκλειο συγκεντρώνεται σημαντικό ποσοστό των μεταναστών που διαβιούν στη γεωγραφική περιοχή της Κρήτης.³⁸ Στον δήμο Ηρακλείου, συγκεντρώνεται επίσης το μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού των Ρομά, που σε επίπεδο περιφέρειας ανέρχεται σε 1.000 περίπου άτομα.

«Μικρός πληθυσμός (Ρομά) διαβιεί εντός του αστικού ιστού του Ηρακλείου [...] Από τη χαρτογράφηση του δείκτη πολλαπλής αποστέρησης του Περιφερειακού Παρατηρητηρίου Κοινωνικής Ένταξης προκύπτει ότι, οι περιοχές κατοικίας των ΡΟΜΑ συγκαταλέγονται στις περισσότερο αποστερημένες περιοχές της Κρήτης[...] Σημαντικά προβλήματα καταγράφονται στην πρόσβαση των ΡΟΜΑ στην υγεία, εκπαίδευση και απασχόληση».³⁹

Η πόλη του Ηρακλείου είναι η Πρωτεύουσα και η μεγαλύτερη πόλη της Κρήτης και αποτελεί την έδρα της αποκεντρωμένης διοίκησης της Περιφέρειας. Το Ηράκλειο διαθέτει ένα από τα μεγαλύτερα σήμερα σε κίνηση αεροδρόμια της Ελλάδας, καθώς και λιμάνι με πυκνή ακτοπλοϊκή συγκοινωνία κυρίως με τον

³⁷ Βλασάκη, Κ., Κασσαπάκη, Κ., Λουκάκης, Α., Παπαναστασίου, Σ. (2021). Έκθεση Κοινωνικών Συνθηκών στην Κρήτη την περίοδο 2018-2020. Η δυναμική των Κοινωνικών υπηρεσιών. Κρήτη: Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης, Περιφέρεια Κρήτης, σ. 9.

³⁸ «Ο αριθμός των μεταναστών στην Κρήτη ανέρχεται σε 29.557 άτομα, σύμφωνα με τις άδειες παραμονής 2021 (στοιχεία της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Κρήτης). Το 38% αυτών διαμένει στην ΠΕ Ηρακλείου, το 27% στην ΠΕ Χανίων, το 21% στην ΠΕ Ρεθύμνου και το 14% στην ΠΕ Λασιθίου. Παρατηρείται μεγαλύτερη συγκέντρωση μεταναστών στους Δήμους Ηρακλείου, Ρεθύμνου και Χανίων καθώς και στις τουριστικές και αγροτικές περιοχές της Κρήτης.» (Πηγή: Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2021-2017).

³⁹ Βλ. σσ. 42-43 του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Κρήτης 2021-2027.

Πειραιά και άλλα νησιά. Η πόλη του Ηρακλείου ανακηρύχθηκε για το έτος 2017 ως η ταχύτερα τουριστικά αναπτυσσόμενη περιοχή στην Ευρώπη.⁴⁰

Ο δήμος Ηρακλείου αποτελεί το κέντρο των υπηρεσιών και των εξυπηρετήσεων για ολόκληρη την Κρήτη και τα γύρω νησιά, ενώ επίσης αποτελεί εμπορικό και επιστημονικό κέντρο. Στο Ηράκλειο εδρεύουν η Σχολή Θετικών & Τεχνολογικών Επιστημών και η Σχολή Επιστημών Υγείας του Πανεπιστημίου της Κρήτης, το Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο καθώς και σημαντικά ερευνητικά κέντρα όπως το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (FORTH), το Τεχνολογικό Πάρκο (Science and Technology Park of Crete STEP-C) και το ΕΛΚΕΘΕ Κέντρο Θαλάσσιας Έρευνας.

Η πόλη του Ηρακλείου χαρακτηρίζεται από ισχυρή πολιτιστική ταυτότητα, η οποία συνδέεται με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της (σημαντικοί αρχαιολογικοί χώροι όπως το μινωικό ανάκτορο της Κνωσού και σημεία ενδιαφέροντος όπως το μουσείο του Ηρακλείου κ.ά.), αλλά επίσης διαθέτει και πλούσια σύγχρονη πολιτιστική ζωή και καλλιτεχνικά δραστηριότητα. Ισχυρή πολιτιστική παρουσία διαθέτει ο Δήμος Ηρακλείου και στο διαδίκτυο καθώς έχει συστήσει το κανάλι πολιτισμού Ηρακλείου «Heraklion Arts and Culture»⁴¹ που προβάλλεται στο YouTube, με εκατομμύρια προβολές σε ολόκληρο τον κόσμο.

Το εκπαιδευτικό επίπεδο των κατοίκων του δήμου Ηρακλείου είναι υψηλότερο σε σύγκριση με το εθνικό επίπεδο. Πιο αναλυτικά, σε επίπεδο δήμου, σύμφωνα με τα στοιχεία της απογραφής πληθυσμού του 2011, οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανέρχονται στο 18,9% του πληθυσμού, ενώ σε επίπεδο χώρας το ποσοστό των ατόμων αντίστοιχου εκπαιδευτικού επιπέδου είναι 16,7%.

Καθώς εκλείπουν στοιχεία βασικών κοινωνικοοικονομικών δεικτών στο επίπεδο του δήμου, αξίζει να αναφερθούν ορισμένα δεδομένα σε επίπεδο Περιφέρειας Κρήτης. Το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) της περιφέρειας αντιπροσωπεύει το 5% του εθνικού ΑΕΠ⁴² με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ να ανέρχεται σε 12.800 (σε τρέχουσες τιμές αγοράς), δηλαδή στο 83% του εθνικού και στο 42% του ευρωπαϊκού. Η κατανομή του συνολικού εισοδήματος στην Περιφέρεια παρουσιάζει τη μικρότερη ανισότητα συγκριτικά με όλες τις Περιφέρειες της επικράτειας. Το 2020, η Περιφέρεια Κρήτης έρχεται τελευταία στον δείκτη οικονομικής ανισότητας (Income quintile share ratio S80/S20: 4.1). Η μέση ηλικία

⁴⁰ Το Ηράκλειο «μάγεψε» φέτος τους τουρίστες - Ο ταχύτερα αναπτυσσόμενος προορισμός, <https://www.iefimerida.gr/news/374432/irakleio-magepse-fetos-toys-toyristes-o-tahytera-anartyssomenos-proorismos-eikones>

⁴¹ Περισσότερα πληροφορίες για το κανάλι πολιτισμού Ηρακλείου, βλ. <https://www.heraklion.gr/culture/heraklion-arts-and-culture/videos.html>

⁴² Eurostat, 2020

στην περιφέρεια Κρήτης ανέρχεται σε 42.6 έτη (2020) και ο δείκτης εξάρτησης ηλικιωμένων (33.2%), αποτελεί τη 2^η καλύτερη επίδοση μεταξύ των περιφερειών. Σε κίνδυνο φτώχειας ή/και σε κοινωνικό αποκλεισμό διαβίει το 26.9% των κατοίκων της περιφέρειας (889.230 άτομα), ποσοστό συγκριτικά χαμηλότερο από το σύνολο της χώρας (28,9%). Ωστόσο, ο κίνδυνος φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού και στην περιφέρεια Κρήτης είναι υψηλότερος στην περίπτωση των ατόμων 18-64 ετών, στα παιδιά (0-17 ετών) και στις γυναίκες, ενώ διπλάσιο κίνδυνο φτώχειας ή/και κοινωνικού αποκλεισμού διατρέχουν οι αλλοδαποί.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού (ΕΕΔ), ο Δείκτης απασχόλησης πληθυσμού ηλικίας 20-64 ανέρχεται σε 61,9%,⁴³ όντας ο τέταρτος υψηλότερος στην επικράτεια. Στην περιφέρεια Κρήτης, οι εκπαιδευτικοί δείκτες κυμαίνονται σε μεσαία επίπεδα, συγκριτικά με την κατανομή των σχετικών τιμών στις 13 περιφέρειες. Το ποσοστό πληθυσμού (25-64 ετών) που έχει ολοκληρώσει τριτοβάθμια εκπαίδευση (levels 5-8) ανέρχεται σε 28% (2020), ενώ στον δείκτη νέοι εκτός εκπαίδευσης, κατάρτισης και απασχόλησης (NEETs), η Κρήτη έχει το 3^ο χαμηλότερο ποσοστό σε σύγκριση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας (νέοι 15-29 ετών εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Κρήτη: 17,8%).

Από τα περιορισμένα δεδομένα που συγκεντρώσαμε σε επίπεδο δήμου, διαφαίνεται ότι, σε σχέση με την υπόλοιπη Κρήτη, η ΠΕ Ηρακλείου χαρακτηρίζεται από μικρότερη ένταση σε κοινωνικά προβλήματα όπως η σχολική διαρροή και η αύξηση της ανεργίας. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με την Έκθεση Κοινωνικών Συνθηκών στην Κρήτη την περίοδο 2018-2020. Η δυναμική των Κοινωνικών υπηρεσιών, η ΠΕ Ηρακλείου εμφανίζει την χαμηλότερη σχολική διαρροή,⁴⁴ ενώ, παρότι διαπιστώνεται «αύξηση της ανεργίας σε όλες τις περιφερειακές ενότητες και όλους τους δήμους (με εξαίρεση τον δήμο Αμαρίου) της Κρήτης (κατά τη διετία 2019-2020)»,⁴⁵ η ΠΕ Ηρακλείου εμφανίζει τη μικρότερη αύξηση (3,1%).

5.2 Στατιστική εκτίμηση πληθυσμού των ατόμων με αναπηρία στον Δήμο Ηρακλείου

Σε επίπεδο ερευνητικών εθνικών δεδομένων, η στατιστική εκτίμηση του πληθυσμού με αναπηρία βασίζεται κυρίως στα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών διαβίωσης των Νοικοκυριών της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής, τα οποία μπορούν να αναλυθούν μέχρι το επίπεδο της περιφέρειας.

⁴³ ΕΕΔ, 2020

⁴⁴ Βλ. Βλασάκη κ.ά, σ. 22

⁴⁵ Ο.π. σ.16

Ειδικότερα, βάσει των στοιχείων της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών διαβίωσης των Νοικοκυριών για το 2020, το 21,2% των πολιτών που διαμένουν στην Κρήτη αντιμετωπίζουν κάποιου βαθμού περιορισμό δραστηριότητας ή δυσκολία σε καθημερινές δραστηριότητες λόγω προβλήματος υγείας, ενώ 41.320 πολίτες αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν σοβαρό περιορισμό/αναπηρία.

Επιχειρώντας ωστόσο να υπολογίσουμε -σε ενδεικτικό επίπεδο- τον πληθυσμό των ατόμων με αναπηρία στον Δήμο Ηρακλείου, θα βασιστούμε στην προσέγγιση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, βάσει του οποίου το παγκόσμιο ποσοστό των ατόμων με σημαντική αναπηρία ανέρχεται στο 16% του συνολικού πληθυσμού.⁴⁶ Όπως αναφέρθηκε, σύμφωνα με την απογραφή του 2021, ο Δήμος Ηρακλείου αριθμεί 179.302. Κάνοντας αναγωγή στο ποσοστό του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας, προκύπτει ότι στον Δήμο διαμένουν περίπου 28.688 άτομα με αναπηρία.

Προσβασιμότητα

Σοβαρά προβλήματα προσβασιμότητας αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία στην περιφέρεια Κρήτης. Ειδικότερα, το 2020, 25% των κατοίκων με σοβαρή αναπηρία αντιμετωπίζουν προβλήματα προσβασιμότητας στην περιοχή διαμονής τους, όπως σε πεζοδρόμια, στις στάσεις μέσω μαζικής μεταφοράς, στα καταστήματα ή στις υπηρεσίες. Το ποσοστό αυτό είναι το 4^ο υψηλότερο στην επικράτεια (μετά την Αττική, την Κεντρική Μακεδονία και το Νότιο Αιγαίο).⁴⁷

Στον δήμο Ηρακλείου ειδικότερα, το δομημένο περιβάλλον αντιμετωπίζει προβλήματα που σχετίζονται με την αυθαίρετη και πυκνή δόμηση και την απουσία ολιστικού Πολεοδομικού και Συγκοινωνιακού σχεδιασμού. Η κατάσταση του οδοστρώματος και των πεζοδρομίων δεν είναι καλή και χαρακτηρίζεται από «απουσία πεζοδρομίων ή/ και πολύ μικρά πλάτη, ακόμη και σε περιοχές με μεγάλες ροές πεζών και περίξ «ευαίσθητων» χρήσεων (πχ περίξ σχολικών συγκροτημάτων)».⁴⁸ Σε σχέση με την προσβασιμότητα, διαπιστώνεται επίσης απουσία υποδομών πρόσβασης ατόμων με αναπηρία (οδεύσεις τυφλών, ράμπες, κ.λπ.), με «μόνο στο 19,7% των πεζοδρομίων του Ιεραρχημένου Οδικού Δικτύου να υπάρχουν Οδεύσεις Τυφλών», ενώ στα πεζοδρόμια εντοπίζονται συχνά μόνιμα ή προσωρινά εμπόδια (στυλοί, κάδοι, στάσεις, δένδρα, παράνομα σταθμευμένα οχήματα κ.ά.). Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε από την ομάδα

⁴⁶ World Health Organization (2022). Global report on health equity for persons with disabilities.

⁴⁷ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2023). *Ετήσια Έκθεση Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας για το 2022*, σ.75. Διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/646/5f3/af8/6465f3af89ffe094737639.pdf>

⁴⁸ Μαυρογεώργης, Θ. (2021), Παρουσίαση στην 2^η διαδικτυακή διαβούλευση: Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας Δήμου Ηρακλείου (ΣΒΑΚ): Ανάλυση Υφιστάμενης Κατάστασης-Αναγνώριση προβλημάτων, στοιχεία μετακινήσεων και υποδομών.

μελέτης για την «Ανάλυση Υφιστάμενης Κατάστασης- Αναγνώριση προβλημάτων, στοιχεία μετακινήσεων και υποδομών» του ΣΒΑΚ του δήμου, «[ο]ι κάτοικοι του δήμου δεν είναι ικανοποιημένοι από τις μετακινήσεις στον Δήμο Ηρακλείου (μέτρια (35%), λίγο (34%), καθόλου (24%) ικανοποιημένοι)».⁴⁹

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την πληροφόρηση που λαμβάνει η ΕΣΑμεΑ αναφορικά με την κατάσταση στην Περιφέρεια, τα ΚΤΕΛ στο σύνολο της Κρήτης δεν είναι προσβάσιμα στα άτομα με αναπηρία, με εξαίρεση ωστόσο το ΚΤΕΛ Ηρακλείου-Λασιθίου, που διαθέτει δύο με τρία προσβάσιμα λεωφορεία. Σημαντικά προβλήματα πρόσβασης παρουσιάζουν τα μικρά πλοία που εκτελούν μικρούς πλόες, περιλαμβανομένων και των πλοίων ανοικτού τύπου που εκτελούν πλόες πορθμείων.

Επιπρόσθετα, το προσωπικό των λιμένων και πλοίων δεν είναι εκπαιδευμένο σε ζητήματα εξυπηρέτησης/συναλλαγής με επιβάτες με αναπηρία και δεν υφίσταται υπηρεσία εξυπηρέτησης/συνοδείας επιβατών με αναπηρία. Επίσης, σε τοπικό επίπεδο παρατηρούνται τα εξής: α) το κτιριακό απόθεμα ιδιοκτησίας των Δήμων ή χρήσης από αυτούς δεν είναι προσβάσιμο στα άτομα με αναπηρία, ειδικά όσον αφορά τις μονάδες υγείας που στερούνται προσβασιμότητας υποδομών και εξοπλισμού, β) ο αστικός και περιαστικός ιστός (π.χ. πεζοδρόμια, πεζόδρομοι, πλατείες, χώροι πρασίνου, άλση, παιδικές χαρές, παραλίες κ.λπ.) παρουσιάζει σοβαρές ελλείψεις, θέτοντας σοβαρά εμπόδια στην κοινωνική ένταξη των ατόμων με αναπηρία, γ) δεν επαρκούν οι θέσεις στάσης/στάθμευσης οχημάτων ατόμων με αναπηρία κοντά σε δημόσιες υπηρεσίες που δέχονται κοινό. Επιπρόσθετα, στη συντριπτική τους πλειονότητα, παρά τις προβλέψεις της νομοθεσίας, το σύνολο των ηλεκτρονικών εφαρμογών δεν είναι προσβάσιμες στα άτομα με αναπηρία.

Η αδυναμία πρόσβασης στις e-υπηρεσίες, συνδυαζόμενη με την απουσία φυσικής προσβασιμότητας των σχετικών κτιριακών υποδομών και την έλλειψη ενημέρωσης των στελεχών της τοπικής αυτοδιοίκησης σχετικά με τις ανάγκες και τους τρόπους συναλλαγής με πολίτες με αναπηρία, δημιουργούν εμπόδια σε βάρος τους. Τέλος η αυτόνομη πρόσβαση των τουριστών και πολιτών με αναπηρία στην πολιτιστική κληρονομιά (μουσεία, αρχαιολογικοί χώροι, μνημεία) είναι περιορισμένη.

Υγεία

Παρότι στην πόλη του Ηρακλείου εδρεύουν δυο μεγάλα νοσοκομεία, το Βενιζέλειο Νοσοκομείο και το ΠΑΓΝΗ, οι συνθήκες που έχουν διαμορφωθεί από τις πολιτικές λιτότητας έχουν οδηγήσει σε μια συνεχόμενη, δραματική υποβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας. Ειδικότερα το Βενιζέλειο

⁴⁹ Ο.π.

Νοσοκομείο παρουσιάζει εικόνα κατάρρευσης, με αναστολή χειρουργείων αλλά και τακτικών ιατρείων λόγω της έλλειψης ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού. Τόσο στο Βενιζέλειο όσο και στο ΠΑΓΝΗ, το φαινόμενο των παραιτήσεων ιατρικού προσωπικού ακόμα και από τις ΜΕΘ, με στόχο την εύρεση καλύτερων συνθηκών εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, είναι πλέον συστηματικό. Ωστόσο, όπως και στο σύνολο της χώρας, περιορισμένη είναι η πρόσβαση και σε δημόσιες υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγείας.

Επιπροσθέτως, οι εξειδικευμένες ανάγκες σε παροχές υγείας που ενδέχεται να έχουν ορισμένες κατηγορίες αναπηρίας, οι ανάγκες για προσαρμογές στις παρεχόμενες υπηρεσίες και τον ιατρικό εξοπλισμό, η ελλιπής προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων και υποδομών υγείας αλλά και γενικά στο δομημένο περιβάλλον, αποτελούν κάποιες ενδεικτικές αιτίες που οδηγούν σε αυξημένα ποσοστά ατόμων με αναπηρία τα οποία αδυνατούν να καλύψουν επαρκώς τις ανάγκες υγείας τους.

Λόγω έλλειψης στοιχείων σε επίπεδο δήμων αναφορικά με τις ανάγκες υγείας των ατόμων με αναπηρία, ενδεικτικά αναφέρουμε στοιχεία σε επίπεδο περιφέρειας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εισοδήματος και Συνθηκών Διαβίωσης των Νοικοκυριών του 2020 και την επεξεργασία που πραγματοποίησε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας στην Ετήσια Έκθεση για την Αναπηρία έτους 2022,⁵⁰ η πρόσβαση στην υγεία αποτελεί σημαντικό ζητούμενο για τα άτομα με αναπηρία που διαμένουν σε ολόκληρη την Περιφέρεια της Κρήτης. Το ποσοστό των κατοίκων της Κρήτης με σοβαρή αναπηρία που δεν ικανοποίησε ανάγκες σε ιατρική εξέταση ή θεραπεία τους τελευταίους 12 μήνες, λόγω οικονομικής δυσκολίας, μεγάλης λίστας αναμονής ή μεγάλης απόστασης /έλλειψη τρόπου μετακίνησης ανέρχεται στο ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο του 31%. Είναι σημαντικό να σημειωθεί εδώ ότι, παρά το γεγονός ότι το αντίστοιχο ποσοστό ατόμων χωρίς αναπηρία με ανικανοποίητες ανάγκες υγείας είναι μειωμένο στην Περιφέρεια Κρήτης σε σύγκριση με το εθνικό ποσοστό (Κρήτη: 5,2% | Ελλάδα: 7,8%), στα άτομα με σοβαρή αναπηρία η τιμή του δείκτη είναι υψηλότερη από αυτήν που καταγράφεται σε επίπεδο χώρας.

Βιοτικό επίπεδο & Κοινωνική φροντίδα

Το προφίλ της Περιφέρειας Κρήτης ως προς τις συνθήκες διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία χαρακτηρίζεται από ακραίες ανισότητες. Η Περιφέρεια Κρήτης αν και τοποθετείται σε σχετικά καλή θέση σε σύγκριση με τις υπόλοιπες περιφέρειες σε μια σειρά κοινωνικούς και οικονομικούς δείκτες (τελευταία στον δείκτη οικονομικής ανισότητας, ποσοστό φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στον

⁵⁰ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας 2023

γενικό πληθυσμό χαμηλότερο από το εθνικό ποσοστό), στην περίπτωση του ευάλωτου πληθυσμού και ειδικότερα των ατόμων με αναπηρία, οι επιδόσεις της Περιφέρειας βρίσκονται σε τεράστια απόκλιση.

Η Περιφέρεια Κρήτης μαζί με το Βόρειο Αιγαίο και τα Ιόνια Νησιά καταγράφουν τις υψηλότερες τιμές στον δείκτη χάσμα φτώχειας και αποκλεισμού των ατόμων με σοβαρή αναπηρία, δηλαδή σημειώνουν τις μεγαλύτερες αποκλίσεις στα ποσοστά κινδύνου φτώχειας και αποκλεισμού μεταξύ του πληθυσμού με σοβαρή αναπηρία και του πληθυσμού χωρίς αναπηρία. Σχεδόν οι δύο στους τρεις κατοίκους της Κρήτης με σοβαρή αναπηρία (ηλικίας 18-64), βρίσκονται στο φάσμα της φτώχειας ή/και του αποκλεισμού (Ποσοστό 63,5%), ενώ στην Κρήτη εμφανίζεται επίσης το μικρότερο ποσοστό νοικοκυριών με μέλη άτομα που χρήζουν φροντίδας ή υποστήριξης (λόγω αναπηρίας/ηλικίας ή χρόνιας πάθησης), τα οποία έχουν τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουν πλήρως στις εξειδικευμένες ανάγκες των μελών τους.

Ως προς τον γενικό πληθυσμό, κάποια ενδεικτικά μεγέθη (βάσει υφιστάμενων στοιχείων) σχετικά με την έκταση της φτώχειας σε επίπεδο δήμου, είναι ο αριθμός των δικαιούχων του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ακραία φτώχεια) και ο αριθμός των δικαιούχων επιδόματος στέγασης. Το Ποσοστό δικαιούχων του ΕΕΕ (Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα) στον δήμο Ηρακλείου ανέρχεται στο 3,2% του πληθυσμού, ενώ το 5,4% του πληθυσμού λαμβάνουν επίδομα στέγασης (Έτος αναφοράς: 2020). Σε σύγκριση με το 2019 οι δικαιούχοι του επιδόματος στέγασης αυξήθηκαν το 2020 κατά 14%⁵¹.

Οι προσφερόμενες υπηρεσίες και δομές κοινωνικής φροντίδας της Περιφέρειας Κρήτης (343 προγράμματα και υπηρεσίες) εδρεύουν σε μεγαλύτερο ποσοστό στην ΠΕ Ηρακλείου, λόγω της μεγαλύτερης πληθυσμιακής συγκέντρωσης. Στην ΠΕ Ηρακλείου καταγράφονται όλα τα είδη κοινωνικών δομών. Στην κατηγορία «Ηλικιωμένοι - ΑμεΑ», έχουν καταγραφεί 29 δομές.⁵² Κατά το διάστημα 2018-2020, στην Π.Ε. Ηρακλείου, καταγράφεται ωστόσο αύξηση αιτήσεων για όλες τις κατηγορίες κοινωνικών υπηρεσιών/δομών,⁵³ εύρημα που υποδεικνύει την επιδείνωση των συνθηκών διαβίωσης του πληθυσμού και την αύξηση των αναγκών σε υπηρεσίες υποστήριξης.

Στα βασικά προβλήματα των δομών/υπηρεσιών που κατέγραψε το Περιφερειακό Παρατηρητήριο Κοινωνικής Ένταξης στην Έκθεση Κοινωνικών Συνθηκών στην Κρήτη την περίοδο 2018-2020. Η δυναμική των Κοινωνικών υπηρεσιών,

⁵¹ Βλασάκη, κ.ά σ. 32.

⁵² Ο.π., σ. 38.

⁵³ Ο.π., σ. 41

συγκαταλέγεται η έλλειψη προσωπικού, κοινωνικών επιστημόνων, διοικητικών υπαλλήλων, αλλά και επαγγελματιών υγείας, όπως γιατροί, νοσηλεύτές, φυσιοθεραπευτές και εργοθεραπευτές.⁵⁴

Εργασία και Εκπαίδευση των ατόμων με αναπηρία

Παρά το γενικά υψηλό εκπαιδευτικό επίπεδο των κατοίκων του Δήμου, ο παράγοντας της αναπηρίας θέτει σοβαρά εμπόδια πρόσβασης στην εκπαίδευση. Ενδεικτικά αναφέρουμε στοιχεία για την περιφέρεια Κρήτης, καθώς εκλείπουν ανάλογα δεδομένα σε επίπεδο δήμων. Ειδικότερα στην Κρήτη περίπου τα 7 στα 10 άτομα με σοβαρή αναπηρία (68,8%) δεν έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Άτομα ηλικίας 25 με 64 ετών με ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο την κατώτερη δευτεροβάθμια), καταγράφοντας τη χειρότερη επίδοση στην επικράτεια στον υπό εξέταση δείκτη. Απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι μόλις το 2,4% των ατόμων με σοβαρή αναπηρία (ηλικίας 25 με 64 ετών), ποσοστό που είναι το χαμηλότερο μεταξύ των 13 Περιφερειών.⁵⁵

Οι φραγμοί που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία είναι ιδιαίτερα σοβαροί στο πεδίο της απασχόλησης. Υποπολλαπλάσιο ποσοστό σε σύγκριση με τα άτομα χωρίς αναπηρία, είναι το ποσοστό των ατόμων με σοβαρή αναπηρία που έχουν κάποιας μορφής απασχόληση. Συγκεκριμένα μόνο το 9,5% αυτών εργάζονται είτε ως μισθωτοί είτε ως ελεύθεροι επαγγελματίες, καταγράφοντας τη χειρότερη επίδοση στον δείκτη απασχόλησης ατόμων με σοβαρή αναπηρία σε όλη την επικράτεια (το χάσμα απασχόλησης των ατόμων με σοβαρή αναπηρία ανέρχεται στις 56 μονάδες).⁵⁶

Συμμετοχή σε κάθε έκφραση της ζωής

Τα ποσοστά συμμετοχής σε δραστηριότητες αναψυχής είναι πολύ χαμηλά για τα άτομα με σοβαρή αναπηρία. Είτε για οικονομικούς λόγους είτε για άλλους λόγους, τα 8 στα 10 άτομα με σοβαρή αναπηρία σε επίπεδο χώρας, δεν συμμετέχουν τακτικά σε δραστηριότητες αναψυχής (για τις οποίες απαιτείται αντίτιμο) όπως σε αθλητικές εκδηλώσεις, συναυλίες, θεατρικές παραστάσεις κ.λπ.⁵⁷

⁵⁴ Ο.π. σ. 47

⁵⁵ Βλ. Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας 2023

⁵⁶ Ο.π.

⁵⁷ Ο.π

6 ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΝΟΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

6.1 Περιεχόμενα σχεδίου δράσης

Το Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία (ΣΔΑ) είναι ένα σύνολο συντονισμένων ενεργειών με σκοπό την άρση των εμποδίων που δημιουργούν διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία. Ένα ολοκληρωμένο Σχέδιο Δράσης για την αναπηρία σε επίπεδο Δήμου πρέπει να περιέχει τα εξής:

- ✦ Σκοπός και στόχοι
- ✦ Βασικές κατευθυντήριες αρχές
- ✦ Θεσμικό πλαίσιο
- ✦ Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης
- ✦ Αξονες προτεραιότητας, στόχοι και δράσεις
- ✦ Χρονοδιαγράμματα υλοποίησης και χρηματοδοτικοί πόροι
- ✦ Διαδικασία παρακολούθησης/ αναθεώρησης και δείκτες παρακολούθησης-αξιολόγησης
- ✦ Δράσεις Δημοσιότητας

Στη συνέχεια της παρούσας ενότητας ακολουθεί η ανάπτυξη των παραπάνω σημείων.

6.1.1 Σκοπός και στόχοι

Σκοπός του Σχεδίου Δράσης για την αναπηρία σε επίπεδο Δήμου είναι η εφαρμογή σε τοπικό επίπεδο της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (ν.4074/2012 Α' 88), στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων των ΟΤΑ Α' βαθμού, όπως αυτές καθορίζονται με τον Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων ν. 3463/2006 (ΦΕΚ Α 114/30.6.2006), όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 5043/2023 (ΦΕΚ Α 91/13-4-2023) και ισχύει σήμερα και λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία (βλ. αναλυτικά την ενότητα: Το Πλαίσιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία) και ιδιαίτερα **α)** το Σύνταγμα της Χώρας, **β)** τις κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης (ν. 4488/2017), **γ)** την εθνική νομοθεσία για την εφαρμογή της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης, **δ)** το θεσμικό πλαίσιο για την Φυσική και Ηλεκτρονική Προσβασιμότητα και την Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα, **ε)** τις Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις προς τη χώρα από την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2019),⁵⁸ **στ)** το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για

⁵⁸ Βλ. Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής όπως είναι αναρτημένες στην ιστοσελίδα των ΗΕ:

τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, ζ) την Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Ένωση ισότητας: στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030»⁵⁹ και η) το «Θεματολόγιο των Ηνωμένων Εθνών για τη βιώσιμη ανάπτυξη με ορίζοντα το 2030»⁶⁰ και τους στόχους βιώσιμης ανάπτυξης.

Το Σχέδιο Δράσης για την αναπηρία σε επίπεδο Δήμου πρέπει να στοχεύει:

- στη διασφάλιση ίσων ευκαιριών για όλους τους πολίτες, συμπεριλαμβανομένων των πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις,
- στην άρση των αποκλεισμών εις βάρος των ατόμων με αναπηρία και στην ισότιμη συμμετοχή τους στην τοπική κοινωνία και οικονομία,
- στην ανάδειξη της σημασίας της ενσωμάτωσης αυτών για την τοπική βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη,
- στην εξειδίκευση της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας και της αρχής της προσβασιμότητας σε κάθε τομέα αρμοδιότητας του Δήμου,

μέσω i) του προσδιορισμού σε επίπεδο Δήμου των αδυναμιών και εμποδίων σχετικά με την πλήρη και ισότιμη κοινωνική και οικονομική ένταξη των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε τοπικό επίπεδο και ii) του σχεδιασμού και υλοποίησης πολιτικών και δράσεων από τον Δήμο για την εξάλειψη αυτών.

6.1.2 Βασικές κατευθυντήριες αρχές

Η εκπόνηση και υλοποίηση ενός ΣΔΑ πρέπει να εδράζεται στο πλαίσιο των σύγχρονων προσεγγίσεων για την αναπηρία και ειδικότερα να ενσωματώνει τις αρχές του κοινωνικού μοντέλου και να θεμελιώνεται θεωρητικά στην αρχή των δικαιωμάτων του ανθρώπου, δηλαδή στην δικαιωματική προσέγγιση για την αναπηρία, όπως αυτή κατοχυρώνεται με τη Σύμβαση.

Στο Άρθρο 3 της Σύμβασης ορίζονται οι γενικές αρχές αυτής οι οποίες και πρέπει να ενσωματώνονται στο ΣΔΑ. Πιο συγκεκριμένα, οι γενικές αρχές είναι οι ακόλουθες:

- ♦ ο σεβασμός της εγγενούς αξιοπρέπειας, της ατομικής αυτονομίας, συμπεριλαμβανομένης και της ελευθερίας ατομικών επιλογών και της ανεξαρτησίας, των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις,
- ♦ η μη διάκριση σε βάρος τους,

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkGid%zfpPRiCAqhKb7yhskOcZ9cO6iPair3wEJzoMtZPRlsn2F8be6qzYChDHtmBTMH%2bqHKEyy9lklKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr3iDcGroiV9ip4N2>

⁵⁹ Βλ. σχετικά <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1484&langId=el>

⁶⁰ Βλ. σχετικά <https://sdgs.un.org/2030agenda>

- ◆ η **πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή και ένταξή τους στην κοινωνία**,
- ◆ ο **σεβασμός της διαφοράς** και η **αποδοχή των ατόμων με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις**, ως **τμήματος της ανθρώπινης ποικιλομορφίας**,
- ◆ η **ισότητα ευκαιριών** για όλους τους πολίτες,
- ◆ η **προσβασιμότητα υποδομών και υπηρεσιών** (συμβατικών και ψηφιακών) σε συνήθεις συνθήκες και συνθήκες έκτακτης ανάγκης,
- ◆ η **ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών** και
- ◆ ο **σεβασμός των εξελισσόμενων ικανοτήτων των παιδιών με αναπηρίες και χρόνιες παθήσεις** και ο **σεβασμός του δικαιώματός τους να διατηρήσουν την ταυτότητά τους**.

Ο σχεδιασμός ενός ΣΔΑ, οφείλει, επίσης, να λαμβάνει υπόψη την ολιστική προσέγγιση της αναπηρίας, να αναγνωρίζει δηλαδή ότι:

τα εμπόδια και οι διακρίσεις που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία κατά την άσκηση των δικαιωμάτων τους λειτουργούν σωρευτικά και συνεπώς απαιτούνται ολοκληρωμένες και συνδυαστικές παρεμβάσεις προκειμένου αυτά να αρθούν.⁶¹

Βάσει των προαναφερθέντων αρχών, το **ΣΔΑ** πρέπει να **επικεντρώνεται ιδιαίτερα στις πολλαπλές διακρίσεις** που αντιμετωπίζουν τα άτομα με αναπηρία, **εστιάζοντας τις δράσεις του σε ειδικές ομάδες στόχους**, όπως οι γυναίκες με αναπηρία, τα άτομα με πολλαπλές και βαριές αναπηρίες, οι πρόσφυγες με αναπηρία, τα παιδιά με αναπηρία κ.ά.

Βασική κατευθυντήρια αρχή που οφείλει να **διέπει το ΣΔΑ** είναι η **αρχή του καθολικού σχεδιασμού**. Η διασφάλιση της προσβασιμότητας σε όλους, προϋποθέτει την υλοποίηση της αρχής του σχεδιασμού για όλους σε όλες τις δομές, υπηρεσίες, δράσεις και παρεμβάσεις που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό αλλά και στα άτομα με αναπηρία.

Ο **σχεδιασμός των παρεμβάσεων** πρέπει να βασίζεται στην **αρχή του «mainstreaming»**,⁶² δηλαδή να **αποσκοπεί στη συμπερίληψη της διάστασης**

⁶¹ Βλ. Νικολαΐδης, Ε. (2013). *Συνδικαλιστική Εκπαίδευση Στελεχών Αναπηρικού Κινήματος. Νο. 7, Σχεδιάζοντας στην Πράξη τη Νέα Πολιτική για την Αναπηρία - Πρακτικά Εργαλεία*. Αθήνα: ΕΣΑμεΑ. Διαθέσιμο ηλεκτρονικά στο:

https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&client=intro&collection=article_filegroup_pdf&xi=o&file=article_file&id=610

⁶² Στο **Παράρτημα Ι** του παρόντος αρχείου (σσ. 78-82) μπορείτε να βρείτε μια πιο αναλυτική περιγραφή του τι σημαίνει η «συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας» (disability mainstreaming).

της αναπηρίας στο σύνολο των πολιτικών που αφορούν τον συνολικό πληθυσμό του Δήμου.

Συγχρόνως, οι εξειδικευμένες παρεμβάσεις πρέπει να λειτουργούν συμπληρωματικά, ώστε να αντιμετωπίζουν τα ειδικά εμπόδια και τις διακρίσεις που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία στον Δήμο βάσει της υφιστάμενης κατάστασης.

Ωστόσο, η συμπερίληψη των βασικών δικαιωματικών αρχών αφορά όχι μόνο το περιεχόμενο αλλά και τη διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης ενός ΣΔΑ.

Ειδικότερα, η διαδικασία κατάρτισης του ΣΔΑ οφείλει να διασφαλίζει :

- την ενεργή συμμετοχή/εμπλοκή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων στον σχεδιασμό των πολιτικών που τους αφορούν
- την τήρηση των αρχών της προσβασιμότητας σε όλες τις πτυχές και φάσεις εκπόνησης και υλοποίησής του ΣΔΑ.
- την αρχή της κοινωνικής λογοδοσίας και διαφάνειας, δηλαδή την απαίτηση για εξωστρέφεια και δημοσιότητα των διαδικασιών και των αποτελεσμάτων που υλοποιούνται στο πλαίσιο του ΣΔΑ.

Βασική επίσης **κατευθυντήρια αρχή για την ανάπτυξη ενός επιτυχημένου ΣΔΑ** σε επίπεδο Δήμου αποτελεί η **επίτευξη συνέργειας και αμοιβαίας σχέσης των στοχεύσεων και των δράσεων με τον γενικό αναπτυξιακό σχεδιασμό του Δήμου** καθώς και με τα υπόλοιπα τομεακά σχέδια δράσης που υλοποιούνται και σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο. Η συνέργεια ανάμεσα στον γενικότερο σχεδιασμό και στο ΣΔΑ, αποτρέπει τη διενέργεια παράλληλων δράσεων, εξοικονομεί πόρους και αυξάνει την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων.⁶³

Στρατηγικές και πολιτικές που μπορούν να ληφθούν υπόψη στην ανάπτυξη του ΣΔΑ (ενδεικτικά)

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Στρατηγικός και Επιχειρησιακός Σχεδιασμός) Δήμου Ηρακλείου

Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας (ΣΒΑΚ) Δήμου Ηρακλείου

Περιφερειακή Στρατηγική Καταπολέμησης της Φτώχειας και Κοινωνικής Ένταξης (Περιφέρεια Κρήτης)

⁶³ Νικολαΐδης 2013

6.1.3 Θεσμικό πλαίσιο

Στην ενότητα αυτή θα αναφέρεται το θεσμικό πλαίσιο διέπει τις πολιτικές για την αναπηρία και καθορίζει τις υποχρεώσεις του Δήμου προς τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

- Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD),
- Κανονιστικό πλαίσιο ΕΔΕΤ
- Χάρτης θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ
- Ευρωπαϊκός πυλώνας κοινωνικών δικαιωμάτων
- Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την αναπηρία «Ένωση Ισότητας – Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία 2021-2030»
- Ευρωπαϊκή Agenda 2030
- Το Σύνταγμα της Ελλάδας,
- Νόμος 4488/2017
- Εθνική νομοθεσία για την εφαρμογή της Αρχής της Ίσης Μεταχείρισης
- Θεσμικό πλαίσιο για την Φυσική και Ηλεκτρονική Προσβασιμότητα και την Βιώσιμη Αστική Κινητικότητα
- Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία
- Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων ν. 3463/2006 (ΦΕΚ Α 114/30.6.2006), όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 5043/2023 (ΦΕΚ Α 91/13-4-2023) και όπως ισχύει σήμερα.

6.1.4 Καταγραφή υφιστάμενης κατάστασης

Βασικό συστατικό ενός ΣΔΑ είναι η **αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης**, ως προς την διαβίωση, τις ανάγκες και τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στο επίπεδο του Δήμου. **Τα συμπεράσματα της μελέτης της υφιστάμενης κατάστασης** συνιστούν την **αφετηρία για τον προσδιορισμό και την προτεραιοποίηση των στόχων και των δράσεων του ΣΔΑ**, ενώ αποτελούν και τη **βάση για την εκτίμηση της επίτευξης των στόχων και την αξιολόγηση της προόδου που συντελείται** με την υλοποίηση του ΣΔΑ.

Ειδικότερα, μια αναλυτική αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης περιλαμβάνει:

- Δημογραφικά και κοινωνικοοικονομικά δεδομένα για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που διαβιούν εντός των διοικητικών ορίων του Δήμου, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό ανάλυσης (ανά φύλο, ηλικία, εθνικότητα, κατηγορία αναπηρίας κ.ά.).
- Στοιχεία για τις υφιστάμενες δομές και υπηρεσίες προς τα άτομα με αναπηρία στην χωρική ενότητα του Δήμου.

- Επεξεργασία διοικητικών δεδομένων, όπως στοιχεία όλων των μητρώων των κοινωνικών υπηρεσιών των δήμων.
- Καταγραφή των τοπικών συλλόγων/σωματείων των ατόμων με αναπηρία και άλλων σχετικών φορέων, καθώς και των δραστηριοτήτων τους.
- Αποτύπωση της προσβασιμότητας υποδομών, υπηρεσιών (δημόσια κτήρια, εμπορικά καταστήματα, χώροι αναψυχής-διασκέδασης-άθλησης κ.ά.).
- Αποτύπωση της προσβασιμότητας του οδικού δικτύου και των μέσων μαζικής μεταφοράς (κατάσταση δρόμων, πεζοδρομίων, πλατειών, πάρκων, χώρων στάθμευσης).
- Έργα που άμεσα ή/και έμμεσα αφορούν τα άτομα με αναπηρία και βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού ή/και της υλοποίησης.
- Προσδιορισμό των αδύνατων σημείων του Δήμου: π.χ. οι ελλείψεις και τα εμπόδια για την πλήρη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις σε όλους τους τομείς.
- Προσδιορισμό των δυνατών σημείων του Δήμου: π.χ. υφιστάμενες υποδομές και υπηρεσίες (συμβατικές ή ψηφιακές) που απευθύνονται είτε στο γενικό πληθυσμό και είναι προσβάσιμες είτε στοχευμένα στα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- Καταγραφή των αναγκών και των προτεραιοτήτων των πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις, όπως θα εντοπιστούν σε συνεργασία με το τοπικό αναπηρικό κίνημα και την ΕΣΑμεΑ.⁶⁴

Επισημαίνεται ότι, **για υφιστάμενα στατιστικά δεδομένα για την αναπηρία σε επίπεδο Χώρας αλλά και Περιφέρειας μπορείτε να συμβουλευτείτε το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ (<https://www.paratiritirioanapirias.gr/el>)** το οποίο, στο πλαίσιο της παρακολούθησης και αξιολόγησης των πολιτικών αναπηρίας σε όλο το εύρος της δημόσιας ζωής υπό το πρίσμα της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, υλοποιεί μελέτες και έρευνες και παράγει στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία.

6.1.5 Άξονες προτεραιότητας, ειδικοί στόχοι και δράσεις

Στην παρούσα ενότητα, λαμβάνοντας υπόψη το εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές πλαίσιο για την αναπηρία, τις Συστάσεις της Επιτροπής και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης, τις θεσμικές αρμοδιότητες των Δήμων, καθώς και την υφιστάμενη κατάσταση των ατόμων με αναπηρία, προτείνονται 7 άξονες προτεραιότητας για τους οποίους έχουν καταρτιστεί ειδικοί στόχοι καθώς και ενδεικτικές δράσεις.

⁶⁴ Η εμπλοκή του αναπηρικού κινήματος επιβάλλεται από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών (ν.4074/2012) – Βλ. σχετικά Προοίμιο σημείο ξ και άρθρο 4, παραγρ.3 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών.

Με δεδομένο ότι ο προσδιορισμός των στόχων και η εξειδίκευση των δράσεων θα εκπονηθεί από τον Δήμο, λαμβάνοντας υπόψη μια αναλυτική αποτύπωση των αναγκών των ατόμων με αναπηρία καθώς και την υφιστάμενη κατάσταση των δομών και υπηρεσιών του Δήμου, το ανά χείρας σχέδιο αποτελεί στρατηγική πρόταση της ΕΣΑμεΑ προς τον Δήμο και έχει σαν στόχο να αποτελέσει οδηγό στο σχεδιασμό του ΣΔΑ.

Άξονας Προτεραιότητας 1 Οριζόντια ενσωμάτωση της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας

Στόχος 1.1: Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας και της προσβασιμότητας στις υφιστάμενες στρατηγικές, πολιτικές, προγράμματα, διαδικασίες και πρακτικές που αναπτύσσει ο Δήμος

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Κατάρτιση του στελεχιακού δυναμικού του Δήμου που ασχολείται με τον σχεδιασμό πολιτικών σε θέματα αναπηρίας και προσβασιμότητας.
- ✓ Ευαισθητοποίηση και εκπαίδευση όλων των στελεχών του Δήμου σε θέματα δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και σε ζητήματα προσβασιμότητας.

Στόχος 1.2: Εξασφάλιση της συμμετοχής των εκπροσώπων του τοπικού αναπηρικού κινήματος και της ΕΣΑμεΑ στον σχεδιασμό των πολιτικών, προγραμμάτων και μέτρων και τη λήψη αποφάσεων και προώθηση της πολιτικής συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε επίπεδο Δήμου

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Θεσμική εκπροσώπηση των οργανώσεων του αναπηρικού κινήματος σε επιτροπές, ομάδες εργασίας και λοιπά θεσμικά όργανα του Δήμου που λαμβάνουν αποφάσεις για τα άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους, καθώς και τον γενικό πληθυσμό.
- ✓ Προώθηση συνεργειών και δικτύωσης των αρμόδιων και εμπλεκόμενων φορέων σε επίπεδο δήμων.
- ✓ Προώθηση της πολιτικής συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στο επίπεδο της αυτοδιοίκησης και διασφάλιση προσβασιμότητας εκλογικών διαδικασιών.

Στόχος 1.3: Ανάπτυξη μηχανισμού παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης του Εθνικού και του Δημοτικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ανάπτυξη μηχανισμού συλλογής δεδομένων παρακολούθησης της κοινωνικής ένταξης των ατόμων με αναπηρία στον Δήμο σε συνεργασία με το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ.
- ✓ Ενίσχυση και αποσαφήνιση του ρόλου του Σημείου Αναφοράς για την παρακολούθηση της Σύμβασης.

Στόχος 1.4: Διασφάλιση της αρχής της ισότητας και μη διάκρισης

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ανάπτυξη μηχανισμού καταγγελιών και αποκατάστασης των ατόμων με αναπηρία που αντιμετωπίζουν διακριτική μεταχείριση και παραβίαση των δικαιωμάτων τους.
- ✓ Διασφάλιση παροχής εύλογων προσαρμογών και «ζωντανής βοήθειας» σε πολίτες με αναπηρία/ χρόνια πάθηση κατά την συναλλαγή τους με τις Υπηρεσίες του Δήμου.
- ✓ Δράσεις κατάρτισης και επιμόρφωσης των στελεχών υπηρεσιών και δομών υγείας, κοινωνικής φροντίδας, εκπαίδευσης, πρόσβασης στην απασχόληση κ.α., σε θέματα εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία και της αποφυγής διακρίσεων.
- ✓ Ενημέρωση πολιτών με αναπηρία για τα δικαιώματά τους και θέματα ίσης μεταχείρισης σε προσβάσιμες μορφές.
- ✓ Δράσεις πρόληψης και καταπολέμησης της πολλαπλής και διατομεακής διάκρισης κατά ομάδων με πολλαπλές ευαλωτότητες (Γυναίκες και κορίτσια με αναπηρία συμπεριλαμβανομένων των Ρομά γυναικών και κοριτσιών με αναπηρία, Νέοι με αναπηρία, Μετανάστες /Πρόσφυγες με αναπηρία κ.ά.)

Στόχος 1.5: Προώθηση συμπεριληπτικής κουλτούρας στην κοινότητα

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία σε συνεργασία με το αναπηρικό κίνημα και την ΕΣΑμεΑ.
- ✓ Εκστρατείες ενημέρωσης σε στοχευμένες ομάδες του πληθυσμού (επαγγελματίες, εργοδότες κ.α.), με σκοπό την άρση στερεοτύπων και προκαταλήψεων για την αναπηρία.
- ✓ Προβολή των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και των ζητημάτων της αναπηρίας στα τοπικά ΜΜΕ.

Άξονας Προτεραιότητας 2 Υγεία & Κοινωνική φροντίδα

Στόχος 2.1: Διασφάλιση προσβασιμότητας μονάδων και υπηρεσιών υγείας

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Εξασφάλιση της προσβασιμότητας των πολυδύναμων κέντρων/δημοτικών ιατρείων.

Στόχος 2.2: Αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών υγείας προς τα άτομα με αναπηρία ή/και χρόνιες παθήσεις

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ίδρυση εξειδικευμένων δομών αποθεραπείας και αποκατάστασης ατόμων με αναπηρία.

Στόχος 2.3: Διασφάλιση της πρόσβασης στην υγεία όλων των κατοίκων και των ατόμων με περιορισμένη δυνατότητα μετακίνησης στην κοινότητα

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ενίσχυση των δομών και υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας.
- ✓ Δράση κατ' οίκον φροντίδας και νοσηλείας.

Στόχος 2.4: Ανάπτυξη ολοκληρωμένου δικτύου παροχής υπηρεσιών και προγραμμάτων στην κοινότητα για την πρόληψη της ιδρυματοποίησης, την καταπολέμηση της φτώχειας του κοινωνικού αποκλεισμού

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ενίσχυση υπηρεσιών ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- ✓ Προστασία μητέρων παιδιών με αναπηρία, μητέρων με αναπηρία και παιδιών με αναπηρία.
- ✓ Εκπόνηση και εφαρμογή προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης, πρόληψης ιδρυματισμού και διαβίωσης στην κοινότητα για άτομα με αναπηρία.
- ✓ Δημιουργία: α) υπηρεσιών πρώιμης παρέμβασης, β) υπηρεσιών συμβουλευτικής γονέων και στήριξης της οικογένειας, γ) βρεφονηπιακών σταθμών ολοκληρωμένης φροντίδας, δ) παιδικών σταθμών προσβάσιμων σε παιδιά και γονείς με αναπηρία, ε) ΚΔΑΠ και

ΚΔΑΠ-ΑμεΑ, στ) Κέντρων Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ), ζ) Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης (ΣΥΔ), η) Στεγών Ανεξάρτητης Διαβίωσης (ΣΑΔ), θ) δομών προσωρινής φιλοξενίας ατόμων με αναπηρία, ι) προγραμμάτων πολιτισμού, αθλητισμού, ψυχαγωγίας και αναψυχής.

- ✓ Διεύρυνση και ενίσχυση του Προγράμματος «Βοήθεια στο σπίτι».
- ✓ Ανάπτυξη και εφαρμογή από την ΕΣΑμεΑ προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών κινητικότητας, προσανατολισμού και δεξιοτήτων καθημερινής διαβίωσης για άτομα με οπτική αναπηρία. Η εν λόγω δράση θα συμβάλλει στην ανεξάρτητη διαβίωση και κοινωνική ένταξη των ατόμων με οπτική αναπηρία.
- ✓ Προγράμματα δημιουργίας αυτόνομων κατοικιών και προσβάσιμων γειτονιών βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας και των οδηγιών σχεδιασμού 'Σχεδιάζοντας για όλους'- πρόγραμμα «Διαβίω Κατ' οίκον».
- ✓ Προώθηση προγραμμάτων και μέτρων για την καταπολέμηση της φτώχειας των ατόμων με αναπηρία.

Δράσεις που έχουν συμπεριληφθεί στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Κρήτης 2021-2027 και αφορούν τον άξονα «Υγεία και Κοινωνική Φροντίδα»

Αναβάθμιση/συμπλήρωση των κτιριακών υποδομών υγειονομικών μονάδων (βλ. σελ. 103 του ΠΕΠ Κρήτης)

Ενίσχυση Υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (βλ. σελ. 144 του ΠΕΠ Κρήτης)

Ενίσχυση Υπηρεσιών Ψυχικής Υγείας (βλ. σελ. 144 του ΠΕΠ Κρήτης)

Προώθηση και υποστήριξη παιδιών για την ένταξή τους στην προσχολική εκπαίδευση καθώς και για την πρόσβαση παιδιών σχολικής ηλικίας, εφήβων και ατόμων με αναπηρία, σε υπηρεσίες δημιουργικής απασχόλησης ΚΔΑΠ (βλ. σελ. 142 του ΠΕΠ Κρήτης)

Αναβάθμιση/συμπλήρωση των υποδομών κοινωνικής πρόνοιας (βλ. σελ. 100 του ΠΕΠ Κρήτης)

Εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης της πρόσβασης στην κοινωνική προστασία, με ειδική έμφαση στα παιδιά και στις μειονεκτούσες ομάδες (βλ. σελ 142-145 του ΠΕΠ Κρήτης)

Άξονας Προτεραιότητας 3 Εργασία και Απασχόληση

Στόχος 3.1: Προώθηση ανέργων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις στην απασχόληση

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Προώθηση προσβάσιμων και φιλικών στην αναπηρία εργασιακών περιβαλλόντων.
- ✓ Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση επιχειρηματιών και επαγγελματιών σε θέματα εξυπηρέτησης/συναλλαγής με άτομα με αναπηρία και προσβασιμότητας των επιχειρήσεων.
- ✓ Ενίσχυση του τομέα της κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας.

Στόχος 3.2: Ενίσχυση της επαγγελματικής κατάρτισης ατόμων με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ανάπτυξη και υλοποίηση σε συνεργασία με την ΕΣΑμεΑ στοχευμένων προγραμμάτων κατάρτισης και προώθησης στην απασχόληση για άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.

Άξονας Προτεραιότητας 4 Εκπαίδευση

Στόχος 4.1: Διασφάλιση της προσβασιμότητας και της επάρκειας των εκπαιδευτικών υποδομών και υπηρεσιών

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Εξασφάλιση της προσβασιμότητας όλων των σχολικών και προσχολικών υλικοτεχνικών υποδομών και εγκαταστάσεων.

Στόχος 4.2: Προώθηση της συμπεριληπτικής κουλτούρας στις εκπαιδευτικές κοινότητες και αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Υπηρεσία συμβουλευτικής και ψυχοκοινωνικής στήριξη στις οικογένειες μαθητών με αναπηρία

- ✓ Δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των συλλόγων γονέων για την συμπεριληπτική εκπαίδευση και τα οφέλη της για όλα τα παιδιά, σε συνεργασία με τις αναπηρικές οργανώσεις.
- ✓ Προγράμματα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για την πρόληψη και αντιμετώπιση της ενδοσχολικής βίας και του σχολικού εκφοβισμού.
- ✓ Προγράμματα ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων για παιδιά με αναπηρία με δραστηριότητες εκτός σχολείου.

Στόχος 4.3: Ενίσχυση της εκπαίδευσης και Κατάρτισης Ενηλίκων με αναπηρία

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ανάπτυξη και υλοποίηση στοχευμένων προγραμμάτων κατάρτισης και προώθησης στην απασχόληση για άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις.
- ✓ Προγράμματα αντιμετώπισης του ψηφιακού αναλφαριθμισμού στα άτομα με αναπηρία/χρόνια πάθηση σε συνεργασία με τους φορείς του αναπηρικού κινήματος.

*Σημειώνεται ότι τα προγράμματα και οι δράσεις κατάρτισης μπορούν να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν από το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ.

Δράσεις που έχουν συμπεριληφθεί στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Κρήτης 2021-2027 και αφορούν τον άξονα «Εκπαίδευση»

Αναβάθμιση/συμπλήρωση των κτιριακών εγκαταστάσεων α'/βάθμιας και β'/βάθμιας εκπαίδευσης (βλ. σελ. 92 του ΠΕΠ Κρήτης)

Αναβάθμιση/συμπλήρωση του εργαστηριακού εξοπλισμού γ'/βάθμιας εκπαίδευσης (βλ. σελ. 93 του ΠΕΠ Κρήτης)

Αναβάθμιση/συμπλήρωση των κτιριακών εγκαταστάσεων γ'/βάθμιας εκπαίδευσης (βλ. σελ. 93 του ΠΕΠ Κρήτης)

Ανάπτυξη και ενδυνάμωση διεπιστημονικών συμβουλευτικών και υποστηρικτικών δομών και μαθησιακής υποστήριξης/συνεκπαίδευσης μαθητών/ μαθητριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες για την ισότιμη πρόσβαση και συμπερίληψη στην εκπαίδευση (βλ. σελ. 103 του ΠΕΠ Κρήτης)

Παρεμβάσεις ισότιμης πρόσβασης ΑμεΑ και άλλες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στην Ανώτατη Εκπαίδευση (βλ. σελ. 125 του ΠΕΠ Κρήτης)

Άξονας Προτεραιότητας 5 Προσβασιμότητα και κινητικότητα

Στόχος 5.1: Εξασφάλιση προσβάσιμου αστικού και περιαστικού ιστού αρμοδιότητας του Δήμου

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας και της προσβασιμότητας στα έργα υποδομών του Δήμου.
- ✓ Παρεμβάσεις προσβασιμότητας σε χώρους φυσικού κάλλους και τουριστικού ενδιαφέροντος.
- ✓ Προγράμματα δημιουργίας αυτόνομων κατοικιών και προσβάσιμων γειτονιών βάσει της ισχύουσας νομοθεσίας και των οδηγιών σχεδιασμού 'Σχεδιάζοντας για όλους'- προωθούμε το πρόγραμμα «Διαβίω Κατ' οίκον».

Στόχος 5.2: Διασφάλιση της προσβασιμότητας όλων των δομών και υπηρεσιών που λειτουργούν στον Δήμο

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Βελτίωση της προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία του κτιριακού αποθέματος ιδιοκτησίας της Περιφέρειας και των Δήμων ή χρήσης από αυτούς (π.χ. κτίρια υγείας, εκπαίδευσης, πολιτιστικών/αθλητικών χρήσεων κ.λπ.).

Στόχος 5.3: Διασφάλιση της προσβασιμότητας των μεταφορών – Συγκοινωνιών και της κινητικότητας

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Βελτίωση της προσβασιμότητας των τοπικών μεταφορικών συστημάτων που απευθύνονται στον γενικό πληθυσμό (σταθμών, οχημάτων, εξοπλισμών έκδοσης εισιτηρίων κ.λπ.).
- ✓ Ανάπτυξη εξειδικευμένων τοπικών μεταφορικών συστημάτων για την εξυπηρέτηση ειδικών ομάδων π.χ. μαθητών με αναπηρίες, ηλικιωμένων, ατόμων με πολλαπλές αναπηρίες.
- ✓ Προώθηση και διασφάλιση διευκολύνσεων στάθμευσης για τα οχήματα των ατόμων με αναπηρία.

Στόχος 5.4: Προώθηση της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Βελτίωση της προσβασιμότητας των ιστότοπων/εσωτερικών εφαρμογών καθώς και των εφαρμογών για φορητές συσκευές που οι

Δήμοι έχουν στην ευθύνη τους, όπως υπαγορεύει ο ν.4727/2020-Κεφάλαιο Η και οι παρ. 27, 28 και 30 του άρθρου 107 καθώς και το άρθρο 63 του ν.4488/2017. - Ανάθεση στην ΕΣΑμεΑ μελέτης για τον έλεγχο και την καταγραφή των ιστοσελίδων και εφαρμογών για φορητές συσκευές των Δήμων.

Στόχος 5.5: Προώθηση της προσβασιμότητας των επιχειρήσεων

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Διασφάλιση της προσβασιμότητας ως κριτήριο αδειοδότησης λειτουργίας των επιχειρήσεων.

Άξονας Προτεραιότητας 6 Συμμετοχή σε κάθε έκφανση της ζωής

Στόχος 6.1: Διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στην πολιτιστική ζωή και την καλλιτεχνική δημιουργία

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία σε πολιτιστικά προγράμματα του Δήμου που απευθύνονται στο γενικό πληθυσμό.
- ✓ Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας και της προσβασιμότητας στα πολιτιστικά προγράμματα και τις εκδηλώσεις.

Στόχος 6.2: Διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στον αθλητισμό

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ενίσχυση και προώθηση του παραολυμπιακού αθλητισμού.
- ✓ Αξιοποίηση του σημείου αναφοράς του ν. 4488/2017 στον Δήμο για την ενίσχυση δράσεων αθλητισμού για άτομα με αναπηρία και τον επανασχεδιασμό υφιστάμενων προγραμμάτων.
- ✓ Εξασφάλιση της προσβασιμότητας των αθλητικών εγκαταστάσεων σύμφωνα με το εθνικό πρότυπο ΕΛΟΤ 1439.

Στόχος 6.3: Προώθηση του προσβάσιμου τουρισμού "για όλους"

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στην κατάρτιση προγραμμάτων για τον τουριστικό σχεδιασμό, καθώς και για την τουριστική ανάπτυξη και προβολή του Δήμου.

- ✓ Ανάπτυξη και προβολή δικτύων προσβάσιμων τουριστικών προορισμών σε συνεργασία με το Υπουργείο Τουρισμού και το αναπηρικό κίνημα.
- ✓ Προώθηση της συμμόρφωσης της προσβασιμότητας επιχειρήσεων με το εθνικό πρότυπο ΕΛΟΤ 1439 και της πιστοποίησης αυτής με το Ελληνικό Σήμα Προσβασιμότητας.
- ✓ Ανάπτυξη εργαλείων καταγραφής, αξιολόγησης και χαρτογράφησης της προσβασιμότητας υποδομών, υπηρεσιών και επιχειρήσεων τουριστικού ενδιαφέροντος.
- ✓ Αναβάθμιση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων των κατασκηνώσεων για παιδιά και άτομα με αναπηρία. Δημιουργία νέων κατασκηνώσεων για άτομα με αναπηρία.

Στόχος 6.4: Διασφάλιση της πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στην ψυχαγωγία και τον ελεύθερο χρόνο

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση επιχειρηματιών και επαγγελματιών σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες σε θέματα εξυπηρέτησης/συναλλαγής με άτομα με αναπηρία και προσβασιμότητας των επιχειρήσεων.
- ✓ Ανάπτυξη και προβολή δικτύων συμπεριληπτικών και προσβάσιμων επιχειρήσεων και υποδομών ψυχαγωγίας/αναψυχής.

Δράσεις που έχουν συμπεριληφθεί στο Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα της Περιφέρειας Κρήτης 2021-2027 και αφορούν τον άξονα «Συμμετοχή σε κάθε έκφανση της ζωής»

Ενίσχυση Υπηρεσιών Πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (βλ. σελ. 106 του ΠΕΠ Κρήτης)

Δράσεις συμμετοχής των μειονεκτουσών ομάδων (π.χ. παιδιά, ΑμεΑ) στον αθλητισμό, τον πολιτισμό και την ενεργό κοινωνική ζωή, χωρίς αποκλεισμούς (βλ. σελ. 125 του ΠΕΠ Κρήτης)

Άξονας Προτεραιότητας 7 Πολιτική Προστασία για όλους

Στόχος 7.1: Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στον σχεδιασμό πολιτικής προστασίας

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ανάπτυξη σχεδίων διάσωσης και διαφυγής πολιτών με αναπηρία από κτίρια όπου στεγάζονται Υπηρεσίες του Δήμου σε καταστάσεις κρίσης.
- ✓ Ανάπτυξη/βελτίωση Μητρώου ατόμων με αναπηρία που κατοικούν εντός των ορίων του Δήμου, με προηγούμενη ρητή συναίνεση αυτών, για

τη στοχευμένη δρομολόγηση δράσεων προστασίας, λαμβάνοντας υπόψη και το είδος της αναπηρίας.

- ✓ Ανάπτυξη σχεδίων πρόληψης/εντοπισμού/υποστήριξης/διάσωσης πολιτών με αναπηρία σε καταστάσεις κρίσης (σεισμοί, πλημμύρες, πυρκαγιά, επιδημίες/πανδημίες κ.λπ.), λαμβάνοντας υπόψη και τα άτομα με αναπηρία που βιώνουν πολλαπλές διακρίσεις (πρόσφυγες, μετανάστες, γυναίκες, παιδιά, ρομά).
- ✓ Εκπαίδευση του στελεχιακού δυναμικού στις ανάγκες των ατόμων με αναπηρία και σε ζητήματα διασφάλισης της προσβασιμότητας και κατά τη φάση αντιμετώπισης της έκτακτης κατάστασης.
- ✓ Χαρτογράφηση των προσβάσιμων χώρων καταφυγής, περιθάλψης, παροχής ειδών πρώτης ανάγκης κ.α. σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης.

Στόχος 7.1: Συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στον σχεδιασμό πολιτικής προστασίας

Ενδεικτικές δράσεις

- ✓ Ενημέρωση πολιτών με αναπηρία για θέματα πολιτικής προστασίας σε προσβάσιμες μορφές.

6.1.6 Χρονοδιαγράμματα, πόροι, δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης

Οι άξονες, οι στόχοι και οι δράσεις του ΣΔΑ θα πρέπει να συνοδεύονται από χρονοδιαγράμματα και ενδιάμεσα κρίσιμα σημεία (miles stones), καθώς και σαφή αναφορά στους απαραίτητους:

- α) ανθρώπινους πόρους, με χρέωση των δράσεων σε συγκεκριμένες Υπηρεσίες και άτομα προς υλοποίηση και
- β) οικονομικούς πόρους για την υλοποίησή τους και τις πηγές χρηματοδότησης των δράσεων.

Παράλληλα, πρέπει να **αναπτυχθούν και οι σχετικοί δείκτες παρακολούθησης και αξιολόγησης** (δείκτες εισροών, εκροών και αποτελέσματος) που θα επιτρέψουν τη **μεθοδική παρακολούθηση και την έγκαιρη λήψη διορθωτικών μέτρων όποτε κριθεί αναγκαίο**. Για τον προσδιορισμό τέτοιων δεικτών μπορούν να αξιοποιηθούν οι προτεινόμενοι από το Εθνικό Σχέδιο Δράσης δείκτες.

6.1.7 Εργαλεία Υλοποίησης

1. **Ενεργοποίηση και αναβάθμιση του ρόλου του Σημείου Αναφοράς.**
Προκειμένου το σημείο αναφοράς σε κάθε Δήμο να αποκτήσει κεντρικό

ρόλο συντονισμού της κατάρτισης και της υλοποίησης του τοπικού σχεδίου δράσης απαιτείται η σύσταση συγκεκριμένου καθηκοντολογίου που θα ενεργοποιεί και θα αναβαθμίζει το ρόλο του.

2. **Συγκρότηση συντονιστικού μηχανισμού σε κάθε Δήμο για την υλοποίηση του τοπικού σχεδίου δράσης.** Δεδομένου ότι η υλοποίηση της Σύμβασης αφορά στο σύνολο των πολιτικών, δράσεων, υπηρεσιών και λειτουργιών του Δήμου απαιτείται να θεσπιστεί η συγκρότηση δημοτικού συντονιστικού μηχανισμού ο οποίος υπό τον συντονισμό του Σημείου Αναφοράς θα έχει την ευθύνη για την κατάρτιση και την υλοποίηση του τοπικού σχεδίου δράσης. Ο εν λόγω συντονιστικός μηχανισμός πρέπει να αποτελείται από τους αρμόδιους υπηρεσιακούς παράγοντες που είναι επικεφαλής των διευθύνσεων σε κάθε Δήμο.
3. **Συγκρότηση δημοτικού μηχανισμού παρακολούθησης του τοπικού σχεδίου δράσης για την υλοποίηση της Σύμβασης με τη συμμετοχή των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία.**

6.1.8 Δημοσιότητα και προβολή

Η επιτυχής υλοποίηση ενός ΣΔΑ προϋποθέτει την ευρεία δημοσιοποίηση και προβολή των στόχων και των προβλεπόμενων δράσεων. Η δημοσιότητα του Σχεδίου Δράσης, όχι μόνο αποτελεί υποχρέωση στο πλαίσιο της κοινωνικής λογοδοσίας αλλά επίσης στοχεύει:

- ✓ Στην ενημέρωση των ίδιων των ατόμων με αναπηρία για τα οφέλη του ΣΔΑ αλλά και στην ενεργοποίησή τους για συμμετοχή στις προβλεπόμενες δράσεις.
- ✓ Στην ενημέρωση του γενικού πληθυσμού για αυτό καθαυτό το ΣΔΑ αλλά και στην πρόκληση αλλαγών στις στάσεις και τις αντιλήψεις της τοπικής κοινωνίας απέναντι στην αναπηρία.
- ✓ Στην ενημέρωση των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων και των αρμόδιων υπηρεσιών του Δήμου, ώστε να διασφαλιστεί η συνεργασία τους.
- ✓ Στην άσκηση πίεσης προς την κεντρική διοίκηση για λήψη αναγκαίων μέτρων που υπερβαίνουν τις αρμοδιότητες της τοπικής αυτοδιοίκησης, με σκοπό την επίτευξη της ισότιμης συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής.

Οι ανάγκες δημοσιοποίησης ενός ΣΔΑ είναι διαρκείς. Ωστόσο, είναι δυνατόν να υπάρξει διαχωρισμός των αναγκών δημοσιοποίησης κυρίως σε τρεις φάσεις:

- ✓ Κατά τον σχεδιασμό και τη διαδικασία οριστικοποίησης του ΣΔΑ.

- ✓ Κατά τη διάρκεια υλοποίησης με έμφαση σε κρίσιμες περιόδους/φάσεις του ΣΔΑ.
- ✓ Με την ολοκλήρωση του ΣΔΑ.

Αναλόγως με την ειδική στόχευση, η δημοσιότητα του ΣΔΑ μπορεί να επιτευχθεί με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους, όπως εκδηλώσεις, ημερίδες, συνέδρια, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά μηνύματα (spots), δημοσιεύσεις στον τύπο, προωθητικό υλικό (έντυπα, ενημερωτικά φυλλάδια, αφίσες) κ.ά.⁶⁵

---

⁶⁵ Για περισσότερα, βλ. Νικολαΐδης 2013

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Η ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΤΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ (DISABILITY MAINSTREAMING)

Ένα από τα **βασικά αιτήματα** των **εκπροσώπων του παγκοσμίου αναπηρικού κινήματος** ήταν για δεκαετίες η **συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας (disability mainstreaming) σε όλες τις πολιτικές, τα προγράμματα και τις πρακτικές που σχεδιάζονται και υλοποιούνται** προκειμένου όλοι οι πολίτες με ή χωρίς αναπηρία να μπορούν ισότιμα να ασκούν και να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους καθώς και για να περιοριστεί η υπάρχουσα ανισότητα εις βάρος τους. Πηγή έμπνευσης πίσω από αυτή τη διεκδίκηση των εκπροσώπων του αναπηρικού κινήματος ήταν οι αγώνες του φεμινιστικού κινήματος για την ισότητα των φύλων. Ειδικότερα, το 1995, κατά τη διάρκεια της Τέταρτης Παγκόσμιας Διάσκεψης για τις Γυναίκες, η ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου έγινε αποδεκτή ως μια κριτική και στρατηγική προσέγγιση ούτως ώστε να επιτευχθούν οι δεσμεύσεις για την ισότητα των φύλων.⁶⁶

Στο χώρο της αναπηρίας, καταλυτικό ρόλο για την συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στις κυβερνητικές πολιτικές, στις πρακτικές και τα προγράμματα αποτέλεσε η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 4 της Σύμβασης, που εστιάζει στις Γενικές Υποχρεώσεις των κρατών-μελών που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση, τα κράτη-μέλη είναι υποχρεωμένα να:

- 1α.** Να υιοθετούν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα, για την εφαρμογή των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται με την παρούσα Σύμβαση,
- 1β.** Να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων και των νομοθετικών, προκειμένου να τροποποιήσουν ή να καταργήσουν τους ισχύοντες νόμους, κανονισμούς, έθιμα και πρακτικές που συνιστούν διακρίσεις κατά των ατόμων με αναπηρίες,
- 1.γ.** Να λαμβάνουν υπόψη την προστασία και την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες, σε όλες τις πολιτικές και τα προγράμματα,
- 1.δ.** Να απέχουν από τη συμμετοχή σε οποιαδήποτε πράξη ή πρακτική που είναι ασυμβίβαστη με την παρούσα Σύμβαση και να διασφαλίζουν ότι οι δημόσιες αρχές και φορείς ενεργούν σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση,
- 1.ε.** Να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξαλειφθούν οι διακρίσεις βάσει αναπηρίας, από οποιοδήποτε πρόσωπο, οργανισμό ή ιδιωτική επιχείρηση,

⁶⁶ Για περισσότερα για την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου (gender mainstreaming), βλ. <https://www.unwomen.org/en/how-we-work/un-system-coordination/gender-mainstreaming>

1.στ. Να αναλαμβάνουν ή να προάγουν την έρευνα και ανάπτυξη των καθολικά σχεδιασμένων αγαθών, υπηρεσιών, εξοπλισμού και εγκαταστάσεων, όπως αυτό καθορίζεται στο άρθρο 2 της παρούσας Σύμβασης, που θα πρέπει να απαιτήσουν την ελάχιστη δυνατή προσαρμογή και το λιγότερο κόστος, προκειμένου να ικανοποιούνται οι συγκεκριμένες ανάγκες ενός ατόμου με αναπηρίες, να προάγουν τη διαθεσιμότητα και τη χρήση τους και να προάγουν τον καθολικό σχεδιασμό κατά την ανάπτυξη των προτύπων και κατευθυντήριων οδηγιών,

1.ζ. Να αναλαμβάνουν ή προάγουν την έρευνα και ανάπτυξη και να προάγουν τη διαθεσιμότητα και χρήση των νέων τεχνολογιών, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών, των βοηθημάτων κινητικότητας, των συσκευών και υποβοηθητικών τεχνολογιών, τα οποία είναι κατάλληλα για τα άτομα με αναπηρίες, δίνοντας προτεραιότητα στις τεχνολογίες με προσιτό κόστος,

1.η. Να παρέχουν προσιτή πληροφόρηση στα άτομα με αναπηρίες σχετικά με τα βοηθήματα κινητικότητας, τις συσκευές και τις υποβοηθητικές τεχνολογίες, συμπεριλαμβανομένων και των νέων τεχνολογιών, καθώς επίσης και τις άλλες μορφές βοήθειας, υποστηρικτικών υπηρεσιών και διευκολύνσεων,

1.θ. Να προάγουν την κατάρτιση επαγγελματιών και προσωπικού που απασχολείται με τα άτομα με αναπηρίες, σχετικά με τα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, ώστε να παρέχουν με τον καλύτερο τρόπο τη βοήθεια και τις υπηρεσίες που εγγυώνται αυτά τα δικαιώματα.

[Άρθρο 4, παρ. 1, της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, ν.4074/2012]

Όμως, τι ακριβώς σημαίνει η έννοια της συμπερίληψης της διάστασης της αναπηρίας; Η έννοια της συμπερίληψης της διάστασης της αναπηρίας είναι μια στρατηγική που αποσκοπεί στο να χρησιμοποιήσει τις **εμπειρίες** όπως και τις **ανησυχίες ή τους προβληματισμούς των ίδιων των ατόμων με αναπηρία** ως «εργαλεία», ως **αναπόσπαστα στοιχεία** κατά τη **διαμόρφωση, εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση όλων των πολιτικών και προγραμμάτων σε κοινωνικό-οικονομικό-πολιτικό πλαίσιο** ούτως ώστε να μπορούν να επωφεληθούν τα άτομα με αναπηρία σε ίση βάση με τους πολίτες χωρίς αναπηρία, συμβάλλοντας συνεπώς και στον περιορισμό της ήδη υπάρχουσας ανισότητας.⁶⁷ Με άλλα λόγια, ο **στόχος της συμπερίληψης της διάστασης της αναπηρίας** είναι **διττός**: από τη μια μεριά, να συμβάλλει στην **άρση των ήδη**

⁶⁷ Albert, B (2005). Lessons from the Disability Knowledge and Research Programme. Norwich: University of East Anglia, Available online: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08c9ded915d622c001467/DisabilityKaRLessonsLearned.pdf>

υπαρχόντων εμποδίων και περιορισμών με τα οποία έρχονται αντιμέτωπα τα άτομα με αναπηρία, και από την άλλη, στην αποφυγή δημιουργίας νέων εμποδίων τα οποία μπορούν να οδηγήσουν στον αποκλεισμό ή σε σημαντικούς περιορισμούς σε ότι αφορά την κοινωνική ένταξη των μελών της συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας.

Η συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας στις πολιτικές και σε προγράμματα δεν πρέπει να προσεγγίζεται απλώς ως μια υποχρέωση απέναντι στις απαιτήσεις της Σύμβασης, αλλά ως ένα ζήτημα κοινωνικής δικαιοσύνης ούτως ώστε τα άτομα με αναπηρία να μπορούν να ασκούν και να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα με τα άτομα χωρίς αναπηρία.

Συμπεριλαμβάνοντας τη διάσταση της αναπηρίας

Στην πράξη, η συμπερίληψη της διάστασης της αναπηρίας πραγματοποιείται σε δυο στάδια. Το πρώτο στάδιο αφορά στην αξιολόγηση των ήδη υπαρχόντων πολιτικών, μέτρων ή/και προγραμμάτων ως προς τις επιπτώσεις ή τις συνέπειες που έχουν στα άτομα με αναπηρία. Δηλαδή, το πρώτο στάδιο επικεντρώνεται στην αξιολόγηση της ήδη υπάρχουσας πολιτικής, πρακτικής ή προγράμματος και το κατά πόσο αυτή/ό έχει συνέπειες στα άτομα με αναπηρία. Μετά την αξιολόγηση, ακολουθεί το δεύτερο στάδιο που επικεντρώνεται στο σχεδιασμό της πολιτικής, δράσης ή προγράμματος με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να διευκολύνει -και όχι να περιορίζει ή αποκλείει- τα άτομα με αναπηρία στο να ασκήσουν και να απολαύσουν τα δικαιώματά τους σε ίση βάση με τους υπόλοιπους πολίτες.

Ωστόσο, για την υλοποίηση των προαναφερθέντων δυο σταδίων είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη τρία στοιχεία-κλειδιά. Πιο συγκεκριμένα, το πρώτο στοιχείο, είναι η εμπλοκή των ίδιων των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, καθώς και άλλων οργανώσεων ή ομάδων που έχουν εύλογο ενδιαφέρον στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, σε όλα τα στάδια της διαμόρφωσης μιας πολιτικής, δράσης ή προγράμματος. Με άλλα λόγια, η εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία πρέπει να ξεκινά από το σχεδιασμό και την εφαρμογή της εκάστοτε πολιτικής ή δράσης ή του εκάστοτε προγράμματος και να συνεχίζεται με την παρακολούθηση και αξιολόγηση τους σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο.⁶⁸

Κατά την ανάπτυξη και εφαρμογή της νομοθεσίας και των πολιτικών, για να εφαρμοστεί η παρούσα Σύμβαση και σε άλλες διαδικασίες λήψης αποφάσεων που αφορούν ζητήματα σχετικά με τα άτομα με αναπηρίες, τα Συμβαλλόμενα Κράτη θα

⁶⁸ Βλ. παρ. 3 του άρθρου 4 της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

συμβουλευόνται συνεχώς και θα **εμπλέκουν ενεργά τα άτομα με αναπηρίες**, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών με αναπηρίες, μέσω των αντιπροσωπευτικών οργανώσεων τους.

[Άρθρο 4, παρ. 3, της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, ν.4074/2012]

Το **δεύτερο στοιχείο** αφορά αφενός στην **ανάγκη μιας εκ των προτέρων εκτίμησης** σχετικά με τις **επιπτώσεις ή συνέπειες** που θα έχει η **υπό-διαμόρφωση πολιτική, δράση ή πρόγραμμα στα άτομα με αναπηρία**, αφετέρου **στο σχεδιασμό κατάλληλων εργαλείων τα οποία θα αξιοποιηθούν εκ των υστέρων**, δηλαδή κατά την **περίοδο υλοποίησης της πολιτικής, δράσης ή προγράμματος**. Ο σχεδιασμός **ποσοτικών και ποιοτικών δεικτών** και η **συλλογή δεδομένων** αποτελούν **δυο παραδείγματα τέτοιων εργαλείων**.

Τέλος, το **τρίτο στοιχείο** που πρέπει να ληφθεί υπόψη **αφορά στη διασφάλιση της προσβασιμότητας των διαδικασιών, των προϊόντων, των υπηρεσιών κ.λπ. στα άτομα με αναπηρία** ούτως ώστε να μην είναι αναγκαία η παροχή πρόσθετων παρεμβάσεων ή ειδικών προσαρμογών όπως και εύλογων προσαρμογών όταν αυτές είναι απαραίτητες. Για τη **διασφάλιση της προσβασιμότητας των διαδικασιών, προϊόντων, των υπηρεσιών** κ.λπ. είναι **απαραίτητη η εφαρμογή των αρχών του καθολικού σχεδιασμού**.

[Κ]αθολικός σχεδιασμός σημαίνει το **σχεδιασμό προϊόντων, περιβαλλόντων, προγραμμάτων και υπηρεσιών** που θα μπορούν να **χρησιμοποιηθούν από όλους τους ανθρώπους**, στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση, **χωρίς ανάγκη προσαρμογής ή εξειδικευμένου σχεδιασμού**. Ο όρος «καθολικός σχεδιασμός» δεν θα αποκλείει τις υποβοηθητικές συσκευές για συγκεκριμένες ομάδες ατόμων με αναπηρίες, όπου αυτό απαιτείται.

[Άρθρο 2, της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες, ν.4074/2012]

Για την καλύτερη κατανόηση της έννοιας του καθολικού σχεδιασμού, και πως αυτή διαφοροποιείται από την έννοια του εμποδίου και της έννοιας των εύλογων προσαρμογών, στη συνέχεια παρατίθεται μια εικόνα όπου οι τρεις προαναφερόμενες έννοιες απεικονίζονται σε αντιπαράθεση.

Εικόνα 1. Αντιπαραβάλλοντας τις έννοιες «ίση μεταχείριση», «εύλογες προσαρμογές» και «καθολικός σχεδιασμός»

Πηγή εικόνας: <https://www.wilsonlanguage.com/wp-content/uploads/2018/11/Equality-vs-Equity-vs-Accessibility.jpg>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Μια από τις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής, όπως προέκυψε ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους, αφορούσε στη γλώσσα που χρησιμοποιείται στην ελληνική νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρία. Ειδικότερα, η Παρατήρηση αφορούσε στην υποτιμητική γλώσσα που χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία και στην ανάγκη εξάλειψης της από την ελληνική νομοθεσία.⁶⁹

Η βασική αρχή που εισάγεται με τη Σύμβαση είναι ότι η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι μια γλώσσα συμπεριληπτική (inclusive language) που θα δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες αφενός από την ιατρική προσέγγιση για την αναπηρία, αφετέρου από στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Σύμφωνα με τις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (*Disability-inclusive language guidelines*) που δημοσιεύσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (*Disability Inclusion Strategy*),⁷⁰ η γλώσσα που οφείλουμε να χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες πέντε αρχές:

1. Έμφαση στο άτομο και όχι στην αναπηρία
2. Αποφυγή χρήσης «ετικετών» και στερεοτύπων
3. Μη χρήση συγκαταβατικών ευφημισμών
4. Η αναπηρία δεν είναι ασθένεια ή πρόβλημα
5. Χρήση ορθής γλώσσας όχι μόνο στον γραπτό λόγο αλλά και στον προφορικό και ανεπίσημο λόγο

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η ορολογία που προτείνεται να χρησιμοποιείται όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία όπως και η ορολογία που είναι καλό να αποφεύγεται.

⁶⁹ Σχετικά με την Παρατήρηση και Σύσταση της Επιτροπής των Η.Ε. για την ορολογία βλ. σ. 32 του παρόντος κειμένου.

⁷⁰ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at:

<https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

Προτεινόμενοι όροι για την αναπηρία		Όροι για την αναπηρία που πρέπει να αποφεύγονται	
	άτομο/α με αναπηρία		άτομα/α με ειδικές ανάγκες, άτομο/α με ειδικές ικανότητες, ανάπηρος/η, ανάπηρο/α άτομο/α, ΑμεΑ, ΑμΕΑ, αφανείς ήρωες της καθημερινότητας, ήρωες της ζωής ήρωες με αναπηρία
	άτομο/α χωρίς αναπηρία, το υπόλοιπο του πληθυσμού		κανονικός/η, υγιής, φυσιολογικός, αρτιμελής
	έχει αναπηρία...		υποφέρει από, πάσχει από ταλαιπωρείται από, χτυπήθηκε από
	άτομο με νοητική αναπηρία		καθυστερημένος, καθυστερημένο άτομο, αργός, ανισόρροπος, χαμηλής νοημοσύνης,
	άτομο με ψυχοκοινωνική αναπηρία		παράφρων, τρελός, μανιακός, ψυχικά διαταραγμένος, συναισθηματικά διαταραγμένος ψυχικά άρρωστος
	κωφός άτομο/α που είναι κωφό/α βαρήκοος άτομο με ακουστική αναπηρία τυφλοκωφός		κουφός, κωφάλαλος, μουγγός

	άτομο με αναπηρία λόγου άτομο που χρησιμοποιεί συσκευή επικοινωνίας άτομο που χρησιμοποιεί εναλλακτική μέθοδο επικοινωνίας		άλαλος, δεν μπορεί να μιλήσει
	τυφλός, άτομο που είναι τυφλό, άτομο με οπτική αναπηρία		αόματος, στραβός
	άτομο με κινητική αναπηρία άτομο με αναπηρία στα άνω άκρα άτομο με αναπηρία στα κάτω άκρα		σακάτης, κουτσός, παράλυτος, κουλός
	χρήστης/τρια αναπηρικού αμαξιδίου, άτομο που χρησιμοποιεί αναπηρικό αμαξίδιο		καθηλωμένος/η σε αναπηρικό καροτσάκι
	άτομο με σύνδρομο down		άτομο με ειδικές ανάγκες μογγόλος
	άτομο που έχει λέπρα		λεπρός
	άτομο με μικρό ανάστημα μικρό άτομο άτομο με αχονδροπλασία (αν ανήκει σε αυτή την κατηγορία)		νάνος

[Πηγή: Disability-inclusive language guidelines,
Available at:

<https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>]